

DEMOCRATISCHE VERANKERING VAN INTERGEMEENTELIJKE SAMENWERKINGSVERBANDEN

Een vergelijkend onderzoek tussen Nederland en Zwitserland (kanton Zürich)

Elhorst, E.A.

FACULTEIT MANAGEMENT & BESTUUR
EUROPEAN PUBLIC ADMINISTRATION

Prof. dr. S.A.H. Deters
Prof. dr. M.J.G.J.A. Boogers

21-08-2015

UNIVERSITEIT TWENTE.

Samenvatting

Dit onderzoek richt zich op de verankering van democratische waarden binnen intergemeentelijke samenwerkingsverbanden in Nederland en Zwitserland (kanton Zürich). De centrale onderzoeksvraag luidt als volgt: *‘Op welke wijze zijn tussen 2012 en 2014 in Nederland en Zwitserland democratische waarden als sturing, controle en verantwoording van gemeentelijke samenwerkingsverbanden formeel verankerd en wat zijn de belangrijkste verschillen tussen Nederland en Zwitserland?’*.

Om een helder antwoord te krijgen op deze vraag zijn binnen Nederland en Zwitserland een aantal samenwerkingsverbanden geselecteerd. Bij de selectie van deze samenwerkingsverbanden is gekeken naar de grootte van de samenwerkingsverbanden. Daarnaast is bij de selectie van de samenwerkingsverbanden binnen Nederland gekeken naar de mate van homogeniteit, dit geldt niet voor Zwitserland omdat gemeenten hier gemiddeld een kleinere omvang dan in Nederland kennen. Hierdoor is het niet realistisch om dezelfde maatstaven voor de indeling homogeen-heterogeen aan te houden binnen Zwitserland, dit aspect is bij het selecteren van de samenwerkingsverbanden dan ook niet meegenomen. Met homogeniteit wordt bedoeld in welke mate de deelnemende gemeenten van elkaar verschillen als het gaat om hun inwonertal. Voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag is gebruik gemaakt van een documentenanalyse. Een literatuurstudie heeft de nodige kernconcepten opgeleverd die gebruikt kunnen worden om de democratische verankering binnen intergemeentelijke samenwerkingsverbanden vast te stellen. Dit zijn de concepten: samenstelling van bestuursorganen, sturing, controle, verantwoording en burgerparticipatie. Ook is een criteriatabel opgesteld aan de hand van deze literatuurstudie. Deze tabel wordt in delen gepresenteerd. De tabel bevat vragen die per case langs worden gelopen.

De democratische verankering van intergemeentelijke samenwerkingsverbanden is in Zwitserland beter, of in ieder geval in gevorderde vorm doorgevoerd, dan in Nederland.

De hier onderstaande aanbevelingen zijn geformuleerd naar aanleiding van de uitwerking van de analyses van beide landen.

- Aanbeveling 1: Naast vertegenwoordiger gemeenteraad een andere vertegenwoordiger, bv. een burger (directe sturing).
- Aanbeveling 2: Op regionaal niveau RPK
- Aanbeveling 3: Gemeenteraden zelf laten controleren
- Aanbeveling 4: Het instellen van een ‘Anfragerecht’ voor burgers. Dit houdt in dat burgers inlichtingen krijgen en dat zij de mogelijkheid hebben tot het stellen van vragen.

Alles bezien kan worden geconcludeerd dat de democratische verankering van intergemeentelijke samenwerkingsverbanden in Zwitserland (kanton Zürich) beter is dan in Nederland. Om dit te verbeteren zullen er een aantal stappen moeten worden gemaakt, in de vorm van de hierboven genoemde aanbevelingen.

Voorwoord

Voor u ligt mijn bachelor scriptie behorende bij het onderzoek dat ik heb uitgevoerd als afsluiting van mijn bachelor opleiding European Public Administration (specialisatie Bestuurskunde) aan de Universiteit Twente. In dit voorwoord wil ik graag een aantal mensen bedanken voor de tijd en moeite die zij hebben gestoken in dit onderzoek. Bij dezen wil ik de heer Denters en de heer Boogers bedanken voor de begeleiding tijdens het onderzoek en het beantwoorden van vragen. Vervolgens wil ik ook Matthijs Baas en Jeroen Wessels bedanken voor de fijne samenwerking binnen de bachelor afstudeerkring.

Deze scriptie is een onderdeel van een onderzoek binnen een bachelor afstudeerkring. De deelnemers aan deze afstudeerkring zijn Matthijs Baas, Jeroen Wessels en ondergetekende. Daar waar het gaat om de inleiding, de onderzoeksvraag, theorieën en concepten, het onderzoeksontwerp, de casusselectie en steekproeftrekking, de operationalisering van de belangrijkste concepten en dataverzamelmethode, analyse van data, wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie en de beschrijving van de Nederlandse casus is gebruik gemaakt van door ons samen geschreven delen. De uitwerking van de Zwitserse situatie en de vergelijking tussen Nederland en Zwitserland heb ik zelf voor mijn rekening genomen.

Veel leesplezier.

Lisanne Elhorst

Inhoud

Samenvatting	1
Voorwoord	2
1. Inleiding	6
2. Onderzoeksvraag	7
3. Theorieën en concepten	8
3.1 Samenstelling	8
3.2 Sturing, controle en verantwoording	9
3.2.1 Sturing	9
3.2.2 Controle	10
3.2.3 Verantwoording.....	10
3.3 Burgerparticipatie	11
4. Onderzoeksontwerp	12
5. Casusselectie en steekproeftrekking	13
6. Operationalisering van de belangrijkste concepten en data verzamelingsmethoden	14
7. Analyse van de data	14
8. Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie	14
9. Nederland	15
9.1 Samenstelling bestuursorganen.....	15
9.2 Accountability	15
9.2.1 Sturing	15
9.2.2 Controle	16
9.2.3 Verantwoording en sancties	16
9.3 Burgerparticipatie.....	16
10. Zwitserland (kanton Zürich)	18
10.1 Samenstelling	18
10.1.1 Zürcher Planungsgruppe Furttal (ZPF)	18
10.1.2 Planungsgruppe Zürcher Unterland (PZU).....	19
10.1.3 Sicherheits-Zweckverband Weinland (SZW).....	20
10.1.4 Sicherheitszweckverband Unteres Furttal (SUF)	20
Conclusies	21
10.2 Sturing	22
10.2.1 Zurcher Planungsgruppe Furttal	22
10.2.1.1 Die Verbandsgemeinden	22
10.2.1.2 Die Delegiertenversammlung	22
10.2.1.3 Der Vorstand.....	22

10.2.2 Planungsgruppe Zurcher Unterland	23
10.2.2.1 Die Verbandsgemeinden	23
10.2.2.2 Die Delegiertenversammlung	23
10.2.2.3 Der Verbandsvorstand	23
10.2.2.4 Die Fachkommission für den öffentlichen Verkehr	23
10.2.3 Sicherheits-Zweckverband Weinland	24
10.2.3.1 Die Verbandsgemeinden	24
10.2.3.2 Die Delegiertenversammlung	24
10.2.3.3 Die Sicherheitskommission	24
10.2.4 Sicherheitszweckverband Unteres Furttal	25
10.2.4.1 Die Gemeinderäte der Verbandsgemeinden	25
10.2.4.2 Die Sicherheitskommission	25
Conclusies	26
10.3 Controle en verantwoording	27
10.3.1 Zurcher Planungsgruppe Furttal	27
10.3.1.1 Die Delegiertenversammlung	27
10.3.1.2 Der Vorstand	27
10.3.1.3 Die Rechnungsprüfungskommission	27
10.3.2 Planungsgruppe Zurcher Unterland	27
10.3.2.1 Die Delegiertenversammlung	27
10.3.2.2 Der Vorstand	27
10.3.2.3 Die Fachkommission für den öffentlichen Verkehr	27
10.3.2.4 Die Rechnungsprüfungskommission (RPK)	28
10.3.3 Sicherheits-Zweckverband Weinland	28
10.3.3.1 Die Delegiertenversammlung	28
10.3.3.2 Die Sicherheitskommission	28
10.3.3.3 Die Rechnungsprüfungskommission	28
10.3.4 Sicherheitszweckverband Unteres Furttal	28
10.3.4.1 Die Gemeinderäte der Verbandsgemeinden	28
10.3.4.2 Die Sicherheitskommission	28
10.3.4.3 Die Rechnungsprüfungskommission	28
Conclusies	29
10.4 Burgerparticipatie	30
10.4.1 Zürcher Planungsgruppe Furttal	30
10.4.1.1 Die Stimmberechtigten des ganzen Verbandsgebietes	30
Fakultatives Referendum	30

Referendabele besluiten	30
Totstandkoming referendum	30
Procedure	30
Uitgesloten van referendum	30
Initiative	31
Stemmingsprocedure	31
Anfragerecht	31
10.4.2 Planungsgruppe Zürcher Unterland	31
<i>10.4.2.1 Die Stimmberechtigten des ganzen Verbandsgebietes</i>	31
Fakultatief referendum	31
Referendabele besluiten	31
Uitgesloten van referendum	32
Procedure	32
Initiative	32
Anfragerecht	32
10.4.3 Sicherheits-Zweckverband Weinland	33
<i>10.4.3.1 Die Stimmberechtigten des Verbandsgebietes</i>	33
Fakultatief Referendum	33
Besluiten van de Delegiertenversammlung	33
Uitgesloten van referendum	33
Initiative	33
10.4.4 Sicherheitszweckverband Unteres Furttal	34
<i>10.4.4.1 Die Stimmberechtigten der Verbandsgemeinden</i>	34
Initiative	34
Conclusies	34
11. Vergelijking	35
Samenstelling	35
Sturing	37
Controle en verantwoording	39
Burgerparticipatie	40
Conclusies en aanbevelingen	41
Samenstelling	41
Sturing, controle en verantwoording	41
Burgerparticipatie	42
Referenties	43

1. Inleiding¹

In Nederland worden steeds meer taken vanuit het Rijk overgeheveld naar de gemeenten. Intergemeentelijke samenwerking wordt hierdoor steeds belangrijker. *‘Voor een deel van de taken werken gemeenten samen in intergemeentelijke samenwerkingsverbanden. Het is aan de gemeenten zelf te beslissen voor welke taken ze met welke gemeenten samenwerken.’* (Plasterk, 2014). In de kamerbrief² over regionale samenwerkingsverbanden en ambassadeurs gemeentelijke samenwerking is te lezen dat veel van de taken die per 1 januari 2015 gedecentraliseerd worden in het sociaal domein, door de gemeenten lokaal zullen worden uitgevoerd. *‘De gemeenten hebben het voortouw en een eigen verantwoordelijkheid in het inrichten van de decentralisaties. Het merendeel van deze taken zal door gemeenten op lokaal niveau worden uitgevoerd. Andere taken in het sociale domein zullen (boven)regionaal worden opgepakt. Gemeenten zullen daarvoor hun bestuurlijke, ambtelijke en financiële krachten bundelen in de vorm van samenwerkingsverbanden.’* (Plasterk, 2013). Als gevolg van deze decentralisaties zullen gemeenten steeds meer taken naar zich toegeschoven krijgen. Om al deze nieuwe taken uit te kunnen voeren gaan gemeenten dan ook steeds vaker met elkaar samenwerken³.

Deze intergemeentelijke samenwerkingsverbanden kennen geen rechtstreekse verkiezingen van volksvertegenwoordigers door burgers, en is het dus de vraag of het bestuur en de beleidsvorming van deze samenwerkingsorganen op een democratische manier plaatsvindt. Hoe zit het dus met de democratische controle van deze gemeenschappelijke regelingen, welke rol speelt dit binnen de gemeenschappelijke regelingen. Democratische controle is binnen dit onderzoek dan ook van groot belang, omdat hiermee wordt aangegeven hoe het zit met het toezicht op de regelingen van buitenaf, bijvoorbeeld vanuit de door burgers gekozen gemeenteraden. Daarnaast is ook de mate van invloed die burgers hebben op het functioneren van dergelijke regelingen van belang als het gaat om deze democratische controle.

Het vertrekpunt van deze studie zal dan ook zijn of de democratische verankering binnen de tussenliggende bestuurslaag van intergemeentelijke samenwerking een acceptabel democratisch gehalte kent. Het doel van dit onderzoek is om te leren van andere landen, te leren van ervaringen uit het buitenland. Binnen de bachelor afstudeerkring, waar dit onderzoek deel van uitmaakt, wordt Nederland vergeleken met drie landen. Matthijs Baas (2014) heeft binnen zijn onderzoek een vergelijking gemaakt tussen Nederland en Duitsland (Nordrhein-Westfalen). Daarnaast is door Jeroen Wessels (2015) een vergelijkend onderzoek uitgevoerd tussen Nederland en België (Vlaanderen). Binnen dit onderzoeksverslag zal een vergelijking worden gemaakt tussen Nederland en Zwitserland (kanton Zürich). Door Nederland met deze drie landen te vergelijken hopen wij, de bachelor afstudeerkring, een ‘best practice’ op te kunnen stellen. Aan de hand van deze ‘best practice’ willen wij een beeld geven van wat Nederland kan leren van landen als Duitsland, België en/of Zwitserland als gaat het om de democratische verankering van democratische waarden binnen intergemeentelijke samenwerkingsverbanden.

Allereerst zal er een theoretisch kader worden opgesteld waarmee het democratisch gehalte gemeten kan worden. Eerst zal het democratisch gehalte voor Nederland worden geanalyseerd. Deze analyse wordt uitgevoerd aan de hand van wetteksten en overeenkomsten van samenwerkingsverbanden (regelingen). Vervolgens zal dit op eenzelfde manier gedaan worden voor Duitsland, België (Vlaanderen) en Zwitserland (kanton Zürich). Na het maken van de analyses van deze landen volgt een vergelijkende discussie. Binnen dit onderzoeksverslag zal een vergelijkende discussie volgen tussen Nederland en Zwitserland (kanton Zürich).

¹ Dit hoofdstuk is in samenwerking met de bachelor afstudeerkring opgesteld, andere deelnemers hieraan zijn Matthijs Baas en Jeroen Wessels, en de tekst is daarom identiek aan tekstdelen in de afstudeerverslagen van Baas (2014) en Wessels (2015).

² Kamerbrief. Beeld ontwikkeling, ondersteuning en monitoring decentralisaties. 2013- 0000652335.

³ Ook het Rijk onderkent het belang van samenwerking van gemeenten bij de decentralisaties.

2. Onderzoeksvraag⁴

Met het oog op dit doel stellen we de volgende onderzoeksvraag.

Op welke wijze zijn tussen 2012 en 2014 in Nederland en Zwitserland democratische waarden formeel verankerd in intergemeentelijke samenwerkingsverbanden en wat zijn de belangrijkste overeenkomsten en verschillen tussen beide landen?

Deze vraag is beschrijvend van aard met een vergelijkend element. Om deze vraag te kunnen beantwoorden is het allereerst van belang om de betekenis van het begrip 'democratische verankering' duidelijk te maken. Als eerste geeft de naam al aan dat het hierbij gaat om democratische waarden die 'verankerd' zijn binnen de intergemeentelijke bestuurslaag. De verankering kan op formele wijze via samenwerkingsovereenkomsten en wet- en regelgeving tot uiting komen.

Een tweede concept dat gespecificeerd moet worden zijn de democratische waarden. Een belangrijke democratische waarde is volkssoevereiniteit, aldus Dahl (1956). Bij voldoende mate van volkssoevereiniteit zijn burgers in staat om via diverse methoden richting te geven aan het overheidsbeleid. In dit onderzoek zal hiermee rekening worden gehouden aan de hand van het beginsel gelijkheid dat door Dahl (1956) ook als een belangrijke waarde wordt gezien. En daarnaast de veronderstelling dat er gestuurd en gecontroleerd kan worden door burgers op het beleid. Ook zal er gekeken worden of burgers participeren bij overheidsbeleid. Hier gaat het om de volkssoevereiniteit in relatie tot de intergemeentelijke samenwerking. Verder stelt Dahl (1956) dat individuen een gelijk stemgewicht en een gelijke hoeveelheid aan informatie tot hun beschikking moeten hebben. Opdrachten die door volksvertegenwoordigers worden gegeven dienen uitgevoerd te worden, dit stelt controle als noodzakelijk (Dahl, 1956).

Kijkend naar Sørensen en Törting (2005) wordt duidelijk dat diverse instrumenten van belang zijn om deze democratische waarden van volkssoevereiniteit en gelijkheid te kunnen garanderen. Zij stellen dat het verband gestuurd en gecontroleerd moet worden door democratisch gekozen politici. Ook dienen de deelnemende partijen, hier gemeenten, vertegenwoordigd te worden. Daarnaast moet het samenwerkingsorgaan verantwoording af kunnen leggen aan diens ingezeten. Op basis van Sørensen en Törting (2005) kan gesteld worden dat de samenstelling van het orgaan samen met de wijze waarop invulling wordt gegeven aan sturing, controle en verantwoording van belang zijn om tot een democratische verankering te komen. Smith en Ingram (2002) stellen dat burgerparticipatie een middel is dat kan bijdragen aan het democratisch gehalte.

⁴ Dit hoofdstuk is in samenwerking met de bachelor afstudeerkring opgesteld, andere deelnemers hieraan zijn Matthijs Baas en Jeroen Wessels, en de tekst is daarom identiek aan tekstdelen in de afstudeerverslagen van Baas (2014) en Wessels (2015).

3. Theorieën en concepten⁵

In dit hoofdstuk zal aan de hand van bestaande literatuur een theoretisch kader worden opgesteld. Met behulp van dit kader wordt het democratisch gehalte van intergemeentelijke samenwerkingsverbanden gemeten. Een orgaan is democratisch verankerd voor zover zij gelinkt is aan verschillende politieke kiesgroepen en aan een relevante set van democratische normen die onderdeel zijn van het democratische ethos van de samenleving, aldus Sørensen en Törfin (2005). Kijkend naar intergemeentelijke samenwerkingsverbanden dient dit te leiden tot *‘een methode van politieke besluitvorming die ertoe kan bijdragen dat het uiteindelijke beleid van het intergemeentelijk samenwerkingslichaam overeenstemt met de beleidspreferenties van de burgers van het samenwerkingsgebied.’* (Traag, 1993, p. 77).

3.1 Samenstelling⁶

Eén van deze democratische normen heeft betrekking op de samenstelling van het intergemeentelijke orgaan. De concepten verlengd lokaal bestuur en democratie uit Traag (1993) bieden hier handvatten. Verlengd lokaal bestuur duidt op een bestuur dat is gekozen door volksvertegenwoordigers, in plaats van door burgers, zoals dat volgens het democratisch concept gewenst is (Traag, 1993). Binnen het model wordt door Traag (1993) met name aandacht besteedt aan de mate van participatie, representatie en het politieke primaat. Kijkend naar het politieke primaat kan gesteld worden dat er gekeken moet worden naar waar het zwaartepunt van de besluitvorming ligt. Ligt deze bij het algemeen bestuur of bij het dagelijks bestuur. Holmen (2011) benadrukt het belang van de inclusie van door burgers gekozen politici in een samenwerkingsverband. Zij ziet dat dit de legitimiteit en de ‘democratic accountability’ van het orgaan kan vergroten. Verder kan dit ook van invloed zijn op de wijze waarop de preferenties van de burgers in het samenwerkingsverband te vergroten, zoals Traag (1993) oppert in haar democratienotie. De volgende criteria zijn aan de hand van het hier bovenstaande opgesteld bij het onderdeel samenstelling van de bestuursorganen:

Tabel 1. Samenstelling bestuursorganen

Criterium	Formeel	
	1	Op welke wijze wordt de regionale volksvertegenwoordiging gekozen?
	2	Hoe is de regionale volksvertegenwoordiging samengesteld?
	3	Op welke wijze wordt het regionale dagelijks bestuur gekozen?
	4	Hoe is het regionale dagelijks bestuur samengesteld?

⁵ Dit hoofdstuk is in samenwerking met de bachelor afstudeerkring opgesteld, andere deelnemers hieraan zijn Matthijs Baas en Jeroen Wessels, en de tekst is daarom identiek aan tekstdelen in de afstudeerverslagen van Baas (2014) en Wessels (2015).

⁶ Dit hoofdstuk is in samenwerking met de bachelor afstudeerkring opgesteld, andere deelnemers hieraan zijn Matthijs Baas en Jeroen Wessels, en de tekst is daarom identiek aan tekstdelen in de afstudeerverslagen van Baas (2014) en Wessels (2015).

3.2 Sturing, controle en verantwoording⁷

3.2.1 Sturing

Sturing gaat over de invloed die een gemeente vooraf heeft op het te voeren beleid. Hiervoor is als duidelijk geworden dat democratie draait om de mate waarin het beleid van een intergemeentelijk samenwerkingsorgaan overeenstemt met de beleidspreferenties van die van de burgers binnen het samenwerkingsverband. Het is dus belangrijk dat de wensen van de burgers via de gemeenten kenbaar worden gemaakt aan het intergemeentelijke samenwerkingsverband. Daarnaast gaat sturing over de sturingsverhouding van het algemeen bestuur richting het dagelijks bestuur. De volgende criteria zijn opgesteld bij het onderdeel sturing:

Tabel 2. Sturing

<i> criterium</i>	Formeel	
	1	Welke instrumenten hebben de gemeenteraden om invloed uit te oefenen op het besluitvorming in de regionale volksvertegenwoordiging?
	2	Welke instrumenten hebben de gemeenteraden om invloed uit te oefenen op het beleid en de beleidsuitvoering van het regionale dagelijks bestuur?
	3	Kunnen nieuwe gemeenten toetreden?
	4	Beschikken de gemeenteraden over de mogelijkheid om het takenpakket van het samenwerkingsverband te wijzigen?
	5	Beschikken gemeenten over de mogelijkheid om uit het samenwerkingsverband te treden?
	6	Welke instrumenten heeft de regionale volksvertegenwoordiging om invloed uit te oefenen op het beleid en de beleidsuitvoering van het regionale dagelijks bestuur?

⁷ Dit hoofdstuk is in samenwerking met de bachelor afstudeerkring opgesteld, andere deelnemers hieraan zijn Matthijs Baas en Jeroen Wessels, en de tekst is daarom identiek aan tekstdelen in de afstudeerverslagen van Baas (2014) en Wessels (2015).

3.2.2 Controle

Controle gaat over de mogelijkheden die de gemeenten hebben om het samenwerkingsverband te kunnen controleren ten aanzien van de werkzaamheden. Daarnaast gaat controle over controle van het algemeen bestuur ten opzichte van het dagelijks bestuur. Van belang hierbij is dat er voor de verschillende organen voldoende middelen zijn om controle uit te kunnen oefenen. De volgende criteria zijn opgesteld bij het onderdeel controle:

Tabel 3. Controle

<i> criterium</i>	Formeel	
	1	Welke instrumenten heeft de gemeenteraad om de regionale volksvertegenwoordiging?
	2	Welke instrumenten heeft de gemeenteraad om het regionale dagelijks bestuur te controleren?
	3	Welke instrumenten heeft de regionale volksvertegenwoordiging om het regionale dagelijks bestuur te controleren?

3.2.3 Verantwoording

Als het gaat om verantwoording dan gaat het om de verantwoording richting de gemeenten vanuit het samenwerkingsverband. Daarnaast gaat verantwoording over de mogelijke maatregelen die getroffen kunnen worden indien blijkt dat het samenwerkingsverband disfunctioneert. De volgende criteria zijn opgesteld bij het onderdeel verantwoording:

Tabel 4. Verantwoording en sancties

<i> criterium</i>	Formeel	
	1	Wat zijn de plichten van de regionale volksvertegenwoordiging richting de gemeenteraden?
	2	Wat zijn de plichten van het regionale dagelijks bestuur richting de gemeenteraden?
	3	Wat zijn de plichten van de regionale volksvertegenwoordiging richting de gemeenteraden?
	4	Welke instrumenten heeft de gemeenteraad om een disfunctionerende regionale volksvertegenwoordiging te sanctioneren?
	5	Welke instrumenten heeft de gemeenteraad om een disfunctionerend regionaal dagelijks bestuur te sanctioneren?
	6	Welke instrumenten heeft de regionale volksvertegenwoordiging om een disfunctionerend regionaal dagelijks bestuur te sanctioneren?

3.3 Burgerparticipatie⁸

Het betrekken van burgers en maatschappelijke organisaties bij het intergemeentelijk samenwerkingsorgaan is mede van invloed op de democratische verankering (Bogason & Musso, 2006; Munro, Roberts & Skelcher, 2008; Sørensen, 2002). Wanneer deze organisatie worden betrokken bij het intergemeentelijke samenwerkingsorgaan hebben zij de mogelijkheid hun belangen kenbaar te maken. Het is belangrijk dat het samenwerkingsverband adequate informatie biedt en dat er sprake is van een hoge mate van transparantie. Ook moeten er mogelijkheden bestaan voor burgers om te participeren in de besluitvorming en moeten zij bezwaar en beroep kunnen aantekenen tegen genomen besluiten. Voor het meten van de hier voor genoemde belangrijke aspecten van burgerparticipatie wordt mede gebruik gemaakt van de participatieladder. De ladder bestaat uit vijf gradaties van participatie door burgers. De stappen zijn achtereenvolgens 1. Informeren, 2. Raadplegen, 3. Adviseren, 4. Coproduceren en 5. (Mee)beslissen (Arnstein, 1969). De volgende criteria zijn opgesteld bij het criteria burgerparticipatie:

Tabel 5. Burgerparticipatie

<i>Criterion</i>	Formeel	
	1	Bestaat er een informatieplicht naar burgers en/of belangengroepen vanuit de gemeenteraad met betrekking tot regionale aangelegenheden?
	2	Bestaat er een informatieplicht naar burgers en/of belangengroepen vanuit de regionale volksvertegenwoordiging?
	3	Bestaat er een informatieplicht naar burgers en/of belangengroepen vanuit het regionale dagelijks bestuur?
	4	Hebben burgers en/of belangengroepen recht op inzage van officiële documenten van de gemeenteraad met betrekking tot regionale aangelegenheden?
	5	Hebben burgers en/of belangengroepen recht op inzage van officiële documenten van de regionale volksvertegenwoordiging?
	6	Hebben burgers en/of belangengroepen recht op inzage van officiële documenten van het regionale dagelijks bestuur?
	7	Is er de mogelijkheid tot burgerparticipatie in de besluitvorming van de gemeenteraad met betrekking tot regionale aangelegenheden?
	8	Is er de mogelijkheid tot burgerparticipatie in de besluitvorming van de regionale volksvertegenwoordiging?
	9	Is er de mogelijkheid tot burgerparticipatie in de besluitvorming van het regionale dagelijks bestuur?
	10	Hebben burgers het recht op bezwaar en beroep tegen besluiten van de gemeenteraad, aangaande regionale aangelegenheden?
	11	Hebben burgers het recht op bezwaar en beroep tegen besluiten van de regionale volksvertegenwoordiging?
	12	Hebben burgers het recht op bezwaar en beroep tegen besluiten van het regionale dagelijks bestuur?

⁸ Dit hoofdstuk is in samenwerking met de bachelor afstudeerkring opgesteld, andere deelnemers hieraan zijn Matthijs Baas en Jeroen Wessels, en de tekst is daarom identiek aan tekstdelen in de afstudeerverslagen van Baas (2014) en Wessels (2015).

4. Onderzoeksontwerp⁹

Dit is een beschrijvend onderzoek en heeft als vorm een vergelijkende 'case study'. De vergelijking bestaat uit het vergelijken van een aantal cases uit de Nederlandse situatie met een aantal cases uit de Zwitserse (kanton Zürich) situatie. Eerst zal de Nederlandse situatie worden geanalyseerd worden, gevolgd door de analyse van de Zwitserse situatie. Deze analyse gebeurt aan de hand van vier samenwerkingsverbanden in Nederland en vier samenwerkingsverbanden in Zwitserland. Er is gekozen voor een kleine steekproef omdat hierdoor het onderzoek gezien de beperkte hoeveelheid tijd die er is haalbaar wordt. Na de analyse van beide landen volgt een vergelijking. De individuele landenanalyses zullen worden gedaan aan de hand van de tabellen 1-5. De data die wordt gebruikt zijn beschikbare documenten, denk hierbij aan wet- en regelgeving omtrent intergemeentelijke samenwerking en gemeentelijke regelingen (statuten) van de geselecteerde samenwerkingsverbanden.

⁹ Dit hoofdstuk is in samenwerking met de bachelor afstudeerkring opgesteld, andere deelnemers hieraan zijn Matthijs Baas en Jeroen Wessels, en de tekst is daarom identiek aan tekstdelen in de afstudeerverslagen van Baas (2014) en Wessels (2015).

5. Casusselectie en steekproeftrekking¹⁰

Het onderzoek wordt gedaan binnen Nederland en Zwitserland. Om een divers beeld te krijgen van de relevante variëteit binnen de landen, worden de samenwerkingsverbanden aan de hand van twee criteria gecategoriseerd. Aan de ene kant de homogeniteit of heterogeniteit van de samenwerkingsverbanden en aan de andere kant de grootte van de samenwerkingsverbanden. Olsen (1971) laat zien dat men in heterogene groepen verschillende belangen kunnen hebben. Dit kan van invloed zijn op de wijze waarop een gemeente zich opstelt binnen een samenwerkingsverband. Daarnaast speelt ook de grootte van een samenwerkingsverband een belangrijke rol, omdat het aantal gemeenten dat deelneemt van invloed kan zijn op de besluitvaardigheid. Samenwerkingsverbanden met een groot aantal deelnemers zouden al snel een label karakter kunnen krijgen (Ruiter, 1979). Waar het gaat om het criterium grootte wordt een onderscheid gemaakt tussen kleine samenwerkingsverbanden met minder dan tien deelnemende gemeente of grote samenwerkingsverbanden met tien of meer deelnemende gemeenten. Binnen Nederland worden gemeenten met 100.000 of meer inwoners tot grote gemeenten gerekend en gemeenten met minder dan 100.000 inwoners tot kleine gemeenten. Wanneer een samenwerkingsverband zowel door grote als door kleine gemeenten wordt gekenmerkt, wordt gesproken van een heterogeen samengesteld samenwerkingsverband. Geldt dit niet dan wordt gesproken van een homogeen samengesteld samenwerkingsverband. Aan de hand van deze criteria zijn de volgende samenwerkingsverbanden binnen Nederland geselecteerd:

Tabel 6. Steekproeftrekking Nederland

	Homogeen	Heterogeen
Klein (<10)	Regio Achterhoek (RA)	Regio Utrecht (RU)
Groot (≥10)	Regio Rivierenland (RR)	Regio Twente (RT)

In Zwitserland hebben gemeenten gemiddeld een kleinere omvang dan in Nederland hierdoor is het niet realistisch om dezelfde maatstaven voor de indeling homogeen-heterogeen aan te houden. Dit aspect is bij het selecteren van de samenwerkingsverbanden niet meegenomen. Daarnaast kent Zwitserland geen meervoudige regelingen en is er voor gekozen twee verbanden te selecteren die zich bezig houden met 'Regionalplanung' en twee verbanden die betrekking hebben op 'Sicherheit'. De volgende samenwerkingsverbanden zijn geselecteerd voor de Zwitserse analyse:

Tabel 7. Steekproeftrekking Zwitserland

	Regionalplanung	Sicherheit
Klein (<10)	Zürcher Planungsgruppe Furttal (ZPF)	Sicherheitszweckverband Unteres Furttal (SUF)
Groot (≥10)	Planungsgruppe Zürcher Unterland (PZU)	Sicherheits-Zweckverband Weinland (SZW)

¹⁰ Dit hoofdstuk is in samenwerking met de bachelor afstudeerkring opgesteld, andere deelnemers hieraan zijn Matthijs Baas en Jeroen Wessels, en de tekst is daarom identiek aan tekstdelen in de afstudeerverslagen van Baas (2014) en Wessels (2015).

6. Operationalisering van de belangrijkste concepten en data verzamelingsmethoden¹¹

Vanuit de verschillende cases wordt data verzameld, deze data heeft betrekking op de democratische verankering binnen de cases. Aan de hand van de drie hoofdonderwerpen: 1. Samenstelling, 2. Accountability (sturing, controle en verantwoording) en 3. Burgerparticipatie. Deze drie onderdelen zijn al nader uitgewerkt, met bijbehorende criteria, in het hoofdstuk theorie en concepten. De data die gekoppeld kan worden aan de gestelde criteria zal voortkomen uit de eerder genoemde documentstudies.

7. Analyse van de data¹²

De data-analyse bestaat uit het analyseren van de formeel vastgelegde regelingen en wetteksten. De data die verzameld zijn worden geanalyseerd aan de hand van de criteria in de tabellen 1-5. De tabellen zijn opgesteld om de democratische verankering van intergemeentelijke samenwerkingsverbanden te meten. De tabellen representeren de drie hoofdonderwerpen zoals eerder genoemd: samenstelling, accountability en burgerparticipatie. Door per land op elk onderdeel een algemene conclusie te trekken kunnen deze conclusies met elkaar vergeleken worden.

8. Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie¹³

In de inleiding werd het al aangestipt: er vinden op het moment veel decentralisaties plaats binnen Nederland. Zowel vanuit de rijksoverheid, als vanuit de provinciale overheden komen er taken op gemeenten af. Op wetenschappelijk gebied is dit onderzoek dan ook relevant omdat op het moment niet veel bekend is waar het dit onderwerp aangaat, het steeds vaker overhevelen van taken naar gemeenten en op die manier dus aan de regionale samenwerkingsverbanden. De vraag hierbij is of deze samenwerkingsverbanden enige democratische legitimatie kennen. De wetenschappelijke relevantie zit hem er in dat door dit onderzoek onderzocht kan worden of deze vorm van besturen democratisch is en of er misschien verbeterpunten zijn ten aanzien van de democratische verankering. Op maatschappelijk gebied is de democratische verankering een belangrijk gegeven. Wanneer de besluitvorming niet democratisch verloopt, dan kan dit leiden tot niet gewenste situaties binnen een land. De gehele bevolking is soeverein in een democratisch land en daarnaast zijn alle autoriteiten gebaseerd op de instemming van de gehele bevolking.

¹¹ Dit hoofdstuk is in samenwerking met de bachelor afstudeerkring opgesteld, andere deelnemers hieraan zijn Matthijs Baas en Jeroen Wessels, en de tekst is daarom identiek aan tekstdelen in de afstudeerverslagen van Baas (2014) en Wessels (2015).

¹² Dit hoofdstuk is in samenwerking met de bachelor afstudeerkring opgesteld, andere deelnemers hieraan zijn Matthijs Baas en Jeroen Wessels, en de tekst is daarom identiek aan tekstdelen in de afstudeerverslagen van Baas (2014) en Wessels (2015).

¹³ Dit hoofdstuk is in samenwerking met de bachelor afstudeerkring opgesteld, andere deelnemers hieraan zijn Matthijs Baas en Jeroen Wessels, en de tekst is daarom identiek aan tekstdelen in de afstudeerverslagen van Baas (2014) en Wessels (2015).

9. Nederland¹⁴

Aan de hand van de criteria worden de vier onderzochte samenwerkingsverbanden geanalyseerd. De belangrijkste conclusies zullen per onderdeel (Samenstelling, Sturing, Controle, Verantwoording en Burgerparticipatie) worden genoemd. Binnen dit onderzoeksverslag zal een korte weergave worden gegeven van de Nederlandse analyse. Een uitvoeriger verslag van de Nederlandse situatie is te vinden in de andere twee onderzoeksverslagen (Baas, 2014 & Wessels, 2015).

9.1 Samenstelling bestuursorganen

De vier onderzochte regelingen verschillen in samenstelling van het bestuursorgaan, maar er zijn ook een paar duidelijke overeenkomsten. Elke regeling heeft een algemeen bestuur en een dagelijks bestuur, al zijn deze in de praktijk binnen een deel van de samenwerkingsverbanden niet duidelijk van elkaar onderscheiden, vanwege hun collegiale omgang. Dit geldt vooral in de samenwerkingsverbanden die geen WGR+-status kennen (Regio Achterhoek en Regio Rivierenland). Het algemeen bestuur en het dagelijks bestuur worden niet op een directe manier gekozen, maar via een indirecte wijze door de gemeenteraden en het algemeen bestuur.

De samenstelling van het algemeen bestuur en het dagelijks bestuur verschilt per regeling en ook de stemverhouding van gemeenten is per regeling verschillend. Zo is de stemverhouding in de Achterhoek scheef wanneer gekeken wordt naar de inwonertallen per deelnemende gemeente. Elke gemeente heeft hier namelijk een gelijk aantal afgevaardigden in het algemeen bestuur, evenals een gelijk stemgewicht per afgevaardigde, terwijl de inwonertallen niet gelijk zijn. In het kader van de democratie betekent dit dat bepaalde groepen burgers oververtegenwoordigd worden, terwijl anderen ondervertegenwoordigd zijn. Dit kan ertoe leiden dat het beleid en de beleidsuitvoering van de regio niet overeenstemmen met de preferenties van de inwoners van de regio (Traag, 1993), een al eerder genoemde democratievereiste. De andere regio's doen het op dit vlak beduidend beter, waar sommigen afgevaardigden hebben naar hun inwonertal, terwijl anderen gelijkheid proberen te creëren aan de hand van een stemgewicht dat afgevaardigden van gemeenten toegekend wordt.

9.2 Accountability¹⁵

9.2.1 Sturing

Wat betreft sturing blijkt dat de gemeenten vooral meestal vooraf sturen op het beleid, al dan niet vast gelegd in de regeling. Dit gebeurt door middel van het maken van het beleidsplan, het vast stellen van de begroting. Het algemeen bestuur stuurt het dagelijks bestuur voornamelijk doordat het AB de ontwerp-begroting en het beleidsplan moet goed keuren, anders moet het DB hier weer aan werken totdat het wel goed gekeurd gaat worden. Voor veel gemeenten lijkt de regio een 'ver-van-hun-bed-show' te zijn, wat resulteert in een beperkte sturing vanuit de raden. Vanuit democratisch oogpunt valt dit te betreuren, omdat de gemeenteraden het enige direct gekozen orgaan zijn en zodoende de beleidspreferenties van diens burgers het best onder ogen zouden moeten hebben.

¹⁴ Dit hoofdstuk is in samenwerking met de bachelor afstudeerkring opgesteld, andere deelnemers hieraan zijn Matthijs Baas en Jeroen Wessels, en de tekst is daarom identiek aan tekstdelen in de afstudeerverslagen van Baas (2014) en Wessels (2015).

¹⁵ Dit hoofdstuk is in samenwerking met de bachelor afstudeerkring opgesteld, andere deelnemers hieraan zijn Matthijs Baas en Jeroen Wessels, en de tekst is daarom identiek aan tekstdelen in de afstudeerverslagen van Baas (2014) en Wessels (2015).

9.2.2 Controle¹⁶

Met betrekking tot de controle kan geconcludeerd worden dat voornamelijk de formele planning- en controlecyclus, met onder andere haar jaarrekening, wordt gebruikt als mogelijke controlemiddelen. Andere controlemiddelen lijken amper gebruikt te worden daarentegen. Ook middelen om tussentijds controle uit te oefenen lijken amper ingezet te worden. Wel blijkt er op informele wijze controle plaats te vinden aan de hand van bijeenkomsten waar bestuurders van regio's bevestigd kunnen worden. Vooral de Regio Rivierenland blijkt hier actief in te zijn door de themabijeenkomsten die zij organiseert voor raadsleden om ze in de diepte mee te nemen in bepaalde onderwerpen. De secretaris van de Regio Achterhoek betreurt de passieve houding die hij bij veel raadsleden tegenkomt, aangezien zij vooral vasthouden aan de jaarrekening als controlemiddel. In termen van democratie kan gesteld worden dat vooral de controle door direct gekozen volksvertegenwoordiging (raadsleden) op het samenwerkingsverband tekortschiet. Dit terwijl juist dit orgaan de preferenties van diens burgers het beste voor ogen zou moeten hebben vanwege de directe verkiezing ervan. Ook andere formele controlemiddelen worden hier te beperkt gebruikt. Controle vindt vooral informeel plaats. Voor de democratie kan dit betekenen dat volksvertegenwoordigers over ongelijke informatie beschikken waardoor zij hun taak niet goed uit kunnen oefenen en bepaalde bevolkingsgroepen onvoldoende vertegenwoordigd worden in de regio's.

9.2.3 Verantwoording en sancties¹⁷

De belangrijkste conclusies wat betreft verantwoording, borduren enerzijds voort op een eerder gedane constatering: het feit dat het onderscheid tussen het algemeen bestuur en het dagelijks bestuur niet overal even scherp is, ook omdat het dagelijks bestuur veelal is samengesteld uit leden van het algemeen bestuur. Dit maakt vooral dat controle en verantwoording op collegiale wijze plaatsvindt. Dit is ook een van de oorzaken waardoor verantwoording amper plaatsvindt. Dit geldt ook voor de sanctionering. Zo stelde de secretaris van de Regio Achterhoek dat je wel héél ver moest gaan tot er een sanctie opgelegd zou worden. Ook omdat er in de communicatie vooraf al veel geregeld kan worden.

9.3 Burgerparticipatie¹⁸

Als het gaat om informatieverschaffing komt duidelijk naar voren dat binnen alle regio's wel gebruik gemaakt wordt van een website waarop informatie is te vinden betreffende de regio. De een wat uitgebreider dan de ander. Daarnaast maakt de regio Twente bijvoorbeeld gebruik van persberichten. Bij de vraag welke mogelijkheden er zijn tot burgerparticipatie en in hoeverre hier gebruik gemaakt van wordt, wordt duidelijk dat het voornamelijk de belangenorganisaties zijn die hier gebruik van maken. Individuele burgers maken eigenlijk zelden tot nooit gebruik van deze mogelijkheid, blijkt binnen alle regio's. Indien burgers inspraak willen hebben dan gebeurt dit binnen de gemeente, omdat de directe beïnvloeding binnen de gemeente plaats heeft. Op de vraag in welke gevallen er gebruik gemaakt wordt van burgerparticipatie is duidelijk geworden dat dit binnen regio Achterhoek gebeurt in gevallen van urgentiebesef, dat burgers zich realiseren wat er speelt binnen de regio. Binnen regio Utrecht geldt iets soortgelijks, ook zij maken gebruik van burgerparticipatie wanneer zij duidelijk willen hebben wat de wensen van burgers zijn als het bepaalde zaken aangaat. Binnen regio Rivieren komt heel duidelijk naar voren dat de gemeente er is voor de burgers en niet de regio en in sommige gevallen wordt de regio geconsulteerd om communicatie te leggen met burgers. Als het gaat om het actief laten participeren van burgers dan komt de regio Twente duidelijk naar voren, zij vragen bijvoorbeeld aan

¹⁶ Dit hoofdstuk is in samenwerking met de bachelor afstudeerkring opgesteld, andere deelnemers hieraan zijn Matthijs Baas en Jeroen Wessels, en de tekst is daarom identiek aan tekst delen in de afstudeerverslagen van Baas (2014) en Wessels (2015).

¹⁷ Dit hoofdstuk is in samenwerking met de bachelor afstudeerkring opgesteld, andere deelnemers hieraan zijn Matthijs Baas en Jeroen Wessels, en de tekst is daarom identiek aan tekst delen in de afstudeerverslagen van Baas (2014) en Wessels (2015).

¹⁸ Dit hoofdstuk is in samenwerking met de bachelor afstudeerkring opgesteld, andere deelnemers hieraan zijn Matthijs Baas en Jeroen Wessels, en de tekst is daarom identiek aan tekst delen in de afstudeerverslagen van Baas (2014) en Wessels (2015).

burgers, als het gaat om het OV, welke lijnen geschrapt kunnen worden en wat kan er beter of niet. De vervolgvraag hierbij is hoe vaak wordt deze mogelijkheid tot burgerparticipatie benut. De antwoorden hierop laten zien dat dit niet heel vaak wordt gebruikt en dat de gemeente in veel gevallen de eerst aangewezen hiervoor is. Zij zijn namelijk verantwoordelijk. Tot het slot het punt van bezwaar en beroep. Bij alle regio's kwam duidelijk naar voren als het op dit punt aankomt dat dit zelden voorkomt. En als het al voorkomt dan gebeurt het eerder bij concessies en gunningen die zijn gedaan aan bedrijven. Individuele burgers die bezwaar of beroep aantekenen bij de regio zijn er eigenlijk niet. Dit gebeurt eerder bij de gemeente(n) zelf. Gevolg voor de democratie is enerzijds dat burgers wanneer zij dit willen over benodigde informatie kunnen beschikken, waar transparantie eerder al als een belangrijk democratie vergrotend middel werd geïntroduceerd. De beperkte betrekking van burgers in de beleidsvorming heeft enerzijds als gevolg dat men een slechter zicht heeft op de beleidspreferenties van burgers en zij zodoende slechter doorwerken in het uiteindelijke beleid. Al bleek dat voornamelijk georganiseerde groepen deelnamen aan dit soort processen, wat de gelijkheid aan zou kunnen tasten: bepaalde groeperingen burgers zouden in zo'n geval oververtegenwoordigd worden, terwijl bij anderen sprake is van ondervertegenwoordiging. Een laatste middel tot bezwaar en beroep wordt amper gebruikt door burgers. Dit kan gezien worden als verlagend voor de democratische legitimatie van het samenwerkingsverband, aangezien de beleidspreferenties van burgers op deze manier niet bij het samenwerkingsverband aankomen.

10. Zwitserland (kanton Zürich)

In dit deel volgt de analyse van de Zwitserse intergemeentelijke samenwerkingsverbanden. Aan de hand van de criteria worden de vier onderzochte samenwerkingsverbanden geanalyseerd. Per onderdeel (Samenstelling, Sturing, Controle, Verantwoording en Burgerparticipatie) zal een beschrijving van de situatie worden gegeven.

De gemeenten van het kanton Zürich moeten voor hun burgers een verscheidenheid aan taken uitvoeren. Zij werken dan ook op vele gebieden samen. Het 'zweckverband' is de meest voorkomende vorm van publiek intergemeentelijke samenwerking. De vier geselecteerde samenwerkingsverbanden binnen het kanton Zürich zijn als volgt: Zürcher Planungsgruppe Furtthal, Planungsgruppe Zürcher Unterland, Sicherheits-Zweckverband Weinland en Sicherheitszweckverband Unteres Furtthal.

10.1 Samenstelling

10.1.1 Zürcher Planungsgruppe Furtthal (ZPF)

De politieke gemeenten Boppelsen, Buchs, Dällikon, Dänikon, Hüttikon, Otelfingen en Regensdorf vormen samen onder de naam 'Zürcher Planungsgruppe Furtthal' (verder ZPF genoemd) een regionaal Planungsverband in de zin van de kantonnale Planologie- en Bouw wet. Het verband is een publiekrechtelijk lichaam met eigen rechtspersoonlijkheid. Het heeft zitting in de woonplaats van de voorzitter van het verband¹⁹.

Het samenwerkingsverband ZPF bestaat uit die Stimmberechtigten des ganzen Verbandsgebietes; die Verbandsgemeinden; die Delegiertenversammlung; der Vorstand; die Verbandsverwaltung en die Rechnungsprüfungskommission²⁰. De ambtsduur van de afgevaardigden van de Delegiertenversammlung, de Vorstand en die van de Rechnungsprüfungskommission bedraagt vier jaar en valt samen met die van de betreffende gemeentelijke organen. De organen binnen het verband worden gevormd na de hervervkiezing in de gemeenten²¹.

De **Stimmberechtigten des ganzen Verbandsgebietes** zijn de, in gemeentelijke aangelegenheden, stemgerechtigde inwoners van de deelnemende gemeenten, zoals hierboven genoemd, aan het verband. Het orgaan **Verbandsgemeinden** wordt gevormd door de daarvoor bevoegde organen, volgens de gemeentewet, binnen de afzonderlijke gemeenten. Binnen de gemeente beslist het daartoe bevoegde orgaan, verder spreken we gemakshalve in dat soort gevallen van de gemeente. Daarnaast kent het verband een **Delegiertenversammlung**. Deze bestaat uit de afgevaardigden van de deelnemende gemeenten. Elke gemeente tot 1.000 inwoners levert 2 afgevaardigden. Gemeenten van 1.001-5.000 inwoners leveren 3 afgevaardigden en gemeenten met meer dan 5.000 inwoners leveren 4 afgevaardigden voor aan de Delegiertenversammlung. Maatgevend hiervoor is het inwoneraantal dat is vastgesteld door het gemeentelijke bureau van statistiek, telkens op 1 januari van het verkiezingsjaar. Als het gaat om deze afgevaardigden dan moet minstens één afgevaardigde behoren tot de uitvoerende macht, in dit geval de gemeenteraad, evenals dat minstens één afgevaardigde gekozen moet worden uit de deelgemeenten. Als aanvulling hierop dient elke gemeente minstens een plaatsvervanger te benoemen. De gemeenten die deel hebben aan het verband kiezen hun vertegenwoordiger in de Delegiertenversammlung. De verkiezing wordt via de gemeentewet geregeld. Afgevaardigden, die in de Verbandsvorstand gekozen worden of op andere gronden uittreden, worden door de gemeente vervangen. De Delegiertenversammlung kan vertegenwoordigers van gemeenten, die niet behoren tot het verband of derden, het recht verlenen met een adviserende stem aan de Delegiertenversammlung deel te nemen. Als voorzitter van de Delegiertenversammlung fungeert de voorzitter, bij verhindering de vice-voorzitter, van de Vorstand. De Delegiertenversammlung stemt in het openbaar en met absolute meerderheid van het vereiste aantal stemmen voor elke vergadering. De secretaris van de Verbandsvorstandes fungeert als de secretaris van de Delegiertenversammlung²².

¹⁹ Art. 111-112, Verbandsstatuten Zürcher Planungsgruppe Furtthal

²⁰ Art. 211, Verbandsstatuten Zürcher Planungsgruppe Furtthal

²¹ Art. 213, Verbandsstatuten Zürcher Planungsgruppe Furtthal

²² Art. 245, Verbandsstatuten Zürcher Planungsgruppe Furtthal

De **Vorstand** bestaat uit zeven leden. Deze leden mogen niet gelijktijdig lid zijn van de Delegiertenversammlung. Iedere gemeente bezit continue één zetel en aan deze zetel moet invulling worden gegeven door een gemeenteraadslid. De verkiezing van de Vorstand en zijn voorzitter wordt uitgevoerd door de Delegiertenversammlung. Voor het overige vormt de Vorstand zichzelf, er is sprake van coöptatie.

Het vijfde orgaan binnen het verband is de **Verbandsverwaltung**. Voor zover de taken van de Verbandsverwaltung niet worden uitgevoerd door eigen personeel, dan wordt de uitvoering toegewezen aan een vooraf bepaalde gemeente van het verband of aan een extern bureau.

Tot slot is er de **Rechnungsprüfungskommission**. De controle van de boeken wordt door een commissie van een van de samenwerkende gemeenten uitgevoerd. Deze commissie mag niet de RPK zijn van de woonplaats van de voorzitter van het samenwerkingsverband. De Delegiertenversammlung benoemt voor een gewone ambtsduur van die van gemeenten de Rechnungsprüfungskommission.

10.1.2 Planungsgruppe Zürcher Unterland (PZU)

Op basis van § 12 van de Planologie- en Bouw wet hebben gemeenten voor regionale planning zich in een samenwerkingsverband verenigd. De politieke gemeenten Bachenbulach, Bachs, Bulach, Dielsdorf, Eglisau, Embrach, Freienstein-Teufen, Glattfelden, Hochfelden, Höri, Huntwangen, Lufingen, Neerach, Niederglatt, Niederhasli, Niederweningen, Oberembrach, Oberglatt, Oberweningen, Rafz, Regensburg, Rorbas, Schleinikon, Schöfflisdorf, Stadel, Steinmaur, Wasterkingen, Weiach, Wil en Winke vormen samen het samenwerkingsverband 'Planungsgruppe Zürcher Unterland' (verder PZU genoemd). Het verband bezit eigen rechtspersoonlijkheid en heeft zitting in Bülach.

Het samenwerkingsverband PZU bestaat uit die Stimmberechtigten des ganzen Verbandsgebietes; die Verbandsgemeinden; die Delegiertenversammlung; der Vorstand; die Fachkommission für den öffentlichen Verkehr; die Verbandsverwaltung en die Rechnungsprüfungskommission. De ambtsduur van de afgevaardigden, de Vorstand, de Fachkommission für den öffentlichen Verkehr en de Rechnungsprüfungskommission bedraagt vier jaar en valt samen met die van de betreffende gemeentelijke organen. De organen binnen het verband worden gevormd na de herverkiezing in de gemeenten.

Ook binnen dit orgaan zijn de **Stimmberechtigten** de stemgerechtigde inwoners, in gemeentelijke aangelegenheden, van de deelnemende gemeenten. Als het gaat om het orgaan de **Verbandsgemeinde** binnen dit verband geldt hetzelfde als in hoofdstuk 10.1.1.

Ook dit verband kent een **Delegiertenversammlung**. Dit zijn de afgevaardigden van de deelnemende gemeenten. Binnen dit verband heeft elke gemeente tenminste twee zetels. Indien de gemeente meer dan 5.000 inwoners telt dan geldt voor elke 5.000 inwoners of een gedeelte daarvan een extra afgevaardigde. Afgevaardigden, leden van de Delegiertenversammlung, kunnen niet tegelijkertijd lid zijn van de Vorstand of de Rechnungsprüfungskommission (RPK).

Binnen dit samenwerkingsverband kent de **Vorstand** zeven leden. Deze leden kunnen niet gelijktijdig deel uit maken van de Delegiertenversammlung. Van elke deelnemende gemeente is hoogstens één lid vertegenwoordigd in de Delegiertenversammlung. Verder behoren minstens vier leden tot de uitvoerende macht (stads- of gemeenteraad). De stad Bülach heeft het recht op een zetel in de Vorstand. De Vorstand beslist in het kader van besluiten van de Delegiertenversammlung voor het nodige personeel van de **Verbandsverwaltung**. De taken kunnen ook worden overgedragen aan bestuursorganen van de gemeenten of aan derden.

Ook dit verband kent een **Rechnungsprüfungskommission**. Deze commissie bestaat uit vijf leden. De leden en de voorzitter van de Rechnungsprüfungskommission worden voor eenzelfde ambtsduur als die van de Delegiertenversammlung gekozen. Voor het overige vormt de RPK zichzelf, er is hier sprake van coöptatie.

Een specifiek orgaan binnen dit verband is de **Fachkommission für den öffentlichen Verkehr**. Deze commissie bestaat inclusief de voorzitter uit zeven leden. De voorzitter wordt gekozen uit de leden van de Verbandsvorstand. Daarnaast worden de overige leden uit de Delegiertenversammlung gekozen.

10.1.3 Sicherheits-Zweckverband Weinland (SZW)

De politieke gemeenten Adlikon, Andelfingen, Benken, Berg am Irchel, Buch am Irchel, Dachsen, Dorf, Feuerthalen, Flaach, Flurlingen, Henggart, Humlikon, Kleinandelfingen, Laufen-Uhwiesen, Marthalen, Oberstammheim, Ossingen, Rheinau, Thalheim an der Thur, Trüllikon, Truttikon, Unterstammheim, Volken en Waltalingen vormen samen onder de naam 'Sicherheits-Zweckverband Weinland' (verder SZW genoemd) voor onbepaalde tijd een samenwerkingsverband in de zin van de gemeentewet. Het verband bezit rechtspersoonlijkheid en heeft zitting in de gemeente waar het secretariaat leiding heeft.

Het samenwerkingsverband SZW bestaat uit die Stimmberechtigten des Verbandsgebietes; die Verbandsgemeinden; die Delegiertenversammlung; die Sicherheitskommission en die Rechnungsprüfungskommission.

Ook hier zijn de **Stimmberechtigten des Verbandsgebietes** de stemgerechtigde inwoners van de deelnemende gemeenten in gemeentelijke aangelegenheden. Als het gaat om het orgaan de Verbandsgemeinde binnen dit verband geldt hetzelfde als in hoofdstuk 10.1.1.

Als het gaat om de **Delegiertenversammlung** dan vaardigen de Verbandsgemeinden ieder één raadslid af die zitting neemt in de Delegiertenversammlung.

Een specifiek orgaan binnen dit verband is de **Sicherheitskommission**. Deze commissie bestaat uit vijf stemgerechtigde leden, die voor een ambtstermijn van vier jaar worden gekozen. De ambtstermijn valt samen met die van de gemeentelijke overheid. De hoofden van de afzonderlijke organisaties en de diensten voor bevolkingsbescherming, bij verhindering van de plaatsvervanger, zijn de leden van de Sicherheitskommission met een adviserende stem. Tot slot kent ook dit verband een **Rechnungsprüfungskommission**. Als Rechnungsprüfungskommission fungeert de Rechnungsprüfungskommission van de gemeente die zitting heeft.

10.1.4 Sicherheitszweckverband Unteres Furttal (SUF)

De politieke gemeenten Boppelsen, Dänikon, Hüttikon en Otelfingen vormen samen onder de naam 'Sicherheitszweckverband Unteres Furttal' (verder SUF genoemd) voor onbepaalde tijd een samenwerkingsverband in de zin van de gemeentewet. Het verband bezit eigen rechtspersoonlijkheid en heeft zitting in Otelfingen.

Het verband SUF bestaat uit die Stimmberechtigten der Verbandsgemeinden; die Gemeinderäte der Verbandsgemeinden; die Sicherheitskommission en die Rechnungsprüfungskommission.

Ook binnen dit verband wordt het orgaan die **Stimmberechtigten der Verbandsgemeinde** gevormd door de stemgerechtigde inwoners van de deelnemende gemeenten als het gaat gemeentelijke aangelegenheden. Als het gaat om het orgaan de **Verbandsgemeinde** binnen dit verband geldt hetzelfde als in hoofdstuk 10.1.1. Ook dit verband kent een **Sicherheitskommission**. Deze commissie bestaat binnen het verband SUF uit twaalf leden, inclusief de voorzitter. Binnen de Sicherheitskommission zijn er vier stemgerechtigde leden; dit is één vertegenwoordiger van de gemeenteraad van elke deelnemende gemeente.

Daarnaast kent deze commissie acht leden met een adviserende stem, deze luiden als volgt:

- der/die Feuerwerkkommandant(in)
- der/die Zivilschutzkommandant(in)
- der/die Chef(in) Kernstab
- der/die Stellvertreter(in) des/der Feuerwerkkommandant(in)
- der/die Ausbildungschef(in) der Feuerwehr
- der/die Stellvertreter(in) des/der Zivilschutzkommandant(in)
- der/die Stellvertreter(in) des/der Chef(in) Kernstab
- der/die Sekretär(in) der Sicherheitskommission

Tot slot kent ook dit verband een **Rechnungsprüfungskommission**. Deze commissie bestaat binnen dit verband uit vijf leden van de Rechnungsprüfungskommissionen van de Verbandsgemeinden; twee afgevaardigden van de gemeente Otelfingen en een afgevaardigde van de gemeenten Boppelsen, Dänikon en Hüttikon. Zij vormt zichzelf, er is sprake van coöptatie.

Conclusies²³

Over het geheel gezien zijn de verbanden als het gaat om de deelnemende organen nagenoeg gelijk aan elkaar. Zo kent elk verband de Stimmberechtigten, de Verbandsgemeinden en de Rechnungsprüfungskommission. In alle gevallen zijn de Stimmberechtigten de stemgerechtigde inwoners van de deelnemende gemeenten aan de verbanden als het gaat om gemeentelijke aangelegenheden. Het orgaan die Verbandsgemeinden wordt binnen alle vier de samenwerkingsverbanden gevormd door de daarvoor binnen de gemeente bevoegde organen.

Als het gaat om de Rechnungsprüfungskommission dan geldt dat binnen de verbanden PZU en SUF deze commissie zichzelf vormt, er is sprake van coöptatie. Bij de andere twee verbanden komt uit de statuten niet duidelijk naar voren of hier ook sprake is van coöptatie.

Daarnaast kennen drie van de vier verbanden een Delegiertenversammlung, alleen het verband SUF kent dit orgaan niet. Binnen het verband SUF worden de taken die binnen de andere drie verbanden worden uitgevoerd door de Delegiertenversammlung door het orgaan die Gemeinderäte der Verbandsgemeinden uitgevoerd.

Verder kennen de twee verbanden die betrekking hebben op Regionalplanung een Vorstand en een Verbandsverwaltung. Binnen de Regionalplanungsverbanden PZU en ZPF mogen de leden van de Vorstand niet gelijktijdig lid zijn van de Delegiertenversammlung. Er is hier dus sprake van een scheiding van de bevoegdheden van de leden van de Delegiertenversammlung en die van de Vorstand. De Sicherheitskommission binnen de twee Sicherheitsverbanden is in functie vergelijkbaar met de Vorstand binnen de twee Regionalplanungsverbanden. De twee verbanden die betrekking hebben op Sicherheit hebben ook een commissie opgesteld als afzonderlijk orgaan binnen het verband, namelijk de Sicherheitskommission. Als het gaat om de Sicherheitskommission valt op dat de Sicherheitskommission van het kleine verband, SUF, meer leden, namelijk twaalf, kent dan de Sicherheitskommission van het grote verband, SZW, deze kent er namelijk maar vijf. Als gekeken wordt naar het aantal deelnemende gemeenten kenmerkt dit kleine verband van vier deelnemers zich door een bredere vertegenwoordiging door deze Sicherheitskommission. De Sicherheitskommission binnen het grote verband, dat vierentwintig deelnemende gemeenten kent, heeft daarentegen een beperktere vertegenwoordiging.

²³ Als bijkomend orgaan heeft het samenwerkingsverband PZU nog een speciale Fachkommission für den öffentlichen Verkehr opgenomen binnen het verband.

10.2 Sturing

Als het gaat om democratische sturing zijn er twee vormen van sturing: directe sturing door de Stimmberechtigten en indirecte sturing via gekozen volksvertegenwoordigers. Dit hoofdstuk gaat over **indirecte sturing**. De instrumenten die betrekking hebben tot indirecte sturing komen hier aanbod zoals vermeld in de statuten van de vier Zweckverbänden. Aan de hand van deze instrumenten kan de besluitvorming binnen Vorstände en Sicherheitskommissionen beïnvloedt worden en kan er inhoudelijk richting worden gegeven door de gekozen volksvertegenwoordigers.

De directe vorm van sturing wordt besproken in het hoofdstuk burgerparticipatie.

10.2.1 Zürcher Planungsgruppe Furttal

Binnen dit verband zijn de Verbandsgemeinden, de Delegiertenversammlung en de Vorstand bepalend als het gaat om indirecte sturing. Zij zijn de aangewezenen die inhoudelijke richting geven aan wat er in het samenwerkingsverband gebeurt.

10.2.1.1 Die Verbandsgemeinden²⁴

De organen van de Verbandsgemeinde beschikken over een aantal sturingsmogelijkheden. Zo kiezen de gemeenten de gemeentelijke vertegenwoordigers en hun vervangers in de Delegiertenversammlung. Daarnaast kunnen de gemeenten wijzigingen aanbrengen in de statuten. Ook kunnen de gemeenten het lidmaatschap van het samenwerkingsverband opzeggen. Vervolgens kunnen de gemeenten zelfs overgaan tot ontbinding van het verband.

10.2.1.2 Die Delegiertenversammlung

Op het regionale niveau beschikte de Delegiertenversammlung over een aantal sturingsmogelijkheden. Zo hebben de afgevaardigden het recht vragen te stellen, navraag te doen via het zogenoemde Anfragerecht²⁵. Zij kunnen vragen stellen over een onderwerp dat binnen de reikwijdte, de bevoegdheid van het samenwerkingsverband valt. Deze vragen moeten schriftelijk ingediend worden bij de Vorstand. De inlichtingen worden bij een volgende bijeenkomst van de afgevaardigden verstrekt. Er volgt alleen een discussie wanneer de Delegiertenversammlung hiertoe besluit. Daarnaast stellen de afgevaardigden de begroting vast, zij doen dit jaarlijks op of vóór het einde van oktober²⁶. Verder geeft zij toestemming voor aanvullende kredieten²⁷.

10.2.1.3 Der Vorstand

De leiding van de Vorstand richt zich inhoudelijk op de voorschriften van de kantonale gemeentewetten, voor zover de onderhavige reglementen van het samenwerkingsverband niet anders bepalen. De Vorstand komt bijeen op verzoek van de voorzitter zo vaak als nodig wordt geacht. Ook komt de Vorstand bijeen op eigen initiatief; op verzoek van drie deelnemers en op wens van de overkoepelende organisatie 'Regionalplanung Zürich und Umgebung' (RZU). De Vorstand is verantwoordelijk voor alle activiteiten die niet zijn overgedragen aan een ander orgaan. In het bijzonder leidt de Vorstand het verband en vertegenwoordigt deze naar buiten toe. Ook behandelt de Vorstand zaken en dient zij voorstellen in bij de Delegiertenversammlung. Verder voert de Vorstand besluiten uit die afkomstig zijn van de Delegiertenversammlung. Daarnaast is de Vorstand bevoegd te besluiten over voorziene uitgaven tot een bedrag van Fr. 20'000.-, per afzonderlijk geval, met een jaarlijks totaal tot Fr. 50'000.- per jaar.²⁸

²⁴ Art. 231, Verbandsstatuten Zürcher Planungsgruppe Furttal

²⁵ Art. 248, Verbandsstatuten Zürcher Planungsgruppe Furttal

²⁶ Art. 246, Verbandsstatuten Zürcher Planungsgruppe Furttal

²⁷ Art 244.2, Verbandsstatuten Zürcher Planungsgruppe Furttal

²⁸ Art. 254, Verbandsstatuten Zürcher Planungsgruppe Furttal

10.2.2 Planungsgruppe Zürcher Unterland

Binnen dit verband zijn vier organen van belang bij de indirecte sturing van het samenwerkingsverband. De Verbandsgemeinden, de Delegiertenversammlung, de Vorstand en de Fachkommission für den öffentlichen Verkehr zijn de organen binnen dit verband die inhoudelijk richting geven aan wat er in het samenwerkingsverband gebeurt.

10.2.2.1 Die Verbandsgemeinden

De gemeenten verkiezen de gemeentelijke vertegenwoordigers en hun vervangers in de Delegiertenversammlung. De gemeenten zijn het bevoegde orgaan dat de statuten van het samenwerkingsverband kan wijzigen. Daarnaast kunnen de gemeenten besluiten tot de uittreding van het verband. Tot slot zijn zij ook het orgaan dat ertoe kan besluiten het samenwerkingsverband te ontbinden²⁹. Wijzigingen van de statuten, die het standpunt van de gemeenten fundamenteel en direct treffen, zoals de ontbinding van het samenwerkingsverband behoeven de goedkeuring van alle gemeenten. Iedere andere wijziging van de statuten behoeft de goedkeuring van de meerderheid van de gemeenten³⁰.

10.2.2.2 Die Delegiertenversammlung

De Delegiertenversammlung kiest de Verbandsvorstand en zijn/haar voorzitter. Verder kiest zij de leden van de Fachkommission für den öffentlichen Verkehr, evenals een voorzitter en de Rechnungsprüfungskommission³¹. Daarnaast leggen zij de kostenverdeling voor bijzondere uitgaven vast. Die kosten worden door die gemeenten gedragen die door een plan of maatregel een voordeel verkrijgen. Verder zijn de afgevaardigden verantwoordelijk voor de goedkeuring en de wijziging van de orde van reglementen van de Delegiertenversammlung. Verder houden zij zich bezig met de advisering en aanvraag van alle voorstellen die behandeling door de stemgerechtigden of door de gemeenten behoeven. Ook zijn zij verantwoordelijk voor de besluitvorming van verzoeken van de Verbandsvorstandes als het gaat om initiatieven. Als het gaat om nieuwe eenmalige en niet-gebonden uitgaven met een bepaald doel tot Fr. 1'000'000.- en jaarlijks terugkerende uitgaven met een bepaald doel tot 200'000.- dan is de Delegiertenversammlung verantwoordelijk, tenzij de Verbandsvorstand verantwoordelijk is.³²

10.2.2.3 Der Verbandsvorstand

De Vorstand is verantwoordelijk voor alle activiteiten die niet zijn overgedragen aan een ander orgaan. In het bijzonder leidt de Vorstand het verband en vertegenwoordigt deze naar buiten toe. De Vorstand behandelt zaken en heeft de mogelijkheid voorstellen voor te leggen aan die Delegiertenversammlung. Verder voert de Vorstand de besluiten van de Delegiertenversammlung uit. Daarnaast draagt zij verantwoordelijkheid voor de begroting betreffende nieuwe uitgaven voor een bepaald doel tot Fr. 100'000.- en jaarlijks terugkerende uitgaven voor een bepaald doel van Fr. 30'000.-. Ook is de Vorstand verantwoordelijk voor de besluitvorming aangaande uitgaven die de begroting niet betreffen. Hierbij gaat het om het volgende: eenmalige uitgaven tot Fr. 50'000.- per geval, in totaal per jaar tot Fr. 100'000.- en jaarlijks terugkerende uitgaven tot Fr. 20'000.- per geval, in totaal per jaar tot Fr. 40'000.-.

³³

10.2.2.4 Die Fachkommission für den öffentlichen Verkehr

Deze commissie houdt zich in het bijzonder bezig met de voorbereiding van zaken en de aanvraag aan de Delegiertenversammlung. Daarbij werkt de commissie nauw samen met de particuliere verkeersondernemingen. Bovendien houdt zij zich bezig met alle vragen die gaan over het openbaar vervoer die het kanton Zürich en in het bijzonder het Zürcher Unterland betreffen. Verder ondersteunt

²⁹ Art. 27, Zweckverbandsstatuten Planungsgruppe Zürcher Unterland

³⁰ Art. 28, Zweckverbandsstatuten Planungsgruppe Zürcher Unterland

³¹ Art. 34, Zweckverbandsstatuten Planungsgruppe Zürcher Unterland

³² Art. 36, Zweckverbandsstatuten Planungsgruppe Zürcher Unterland

³³ Art. 44, Zweckverbandsstatuten Planungsgruppe Zürcher Unterland

de Fachkommission de Verbandsvorstand bij de structuurplannen verkeer, domein openbaar vervoer.³⁴

10.2.3 Sicherheits-Zweckverband Weinland

Binnen dit verband zijn de Verbandsgemeinden, de Delegiertenversammlung en de Sicherheitskommission medebepalend. Zij kunnen inhoudelijke richting geven aan wat er in het samenwerkingsverband gebeurt.

10.2.3.1 Die Verbandsgemeinden

De gemeenten zijn bevoegd tot het verordenen en wijzigen van de statuten. Ook zijn zij bevoegd tot het opzeggen van de statuten en het ontbinden van het samenwerkingsverband. Verder zijn zij verantwoordelijk voor de verkiezing van de gemeentelijke vertegenwoordigers en vervangers van de Delegiertenversammlung³⁵. Wijzigingen van de statuten van het samenwerkingsverband, die het standpunt van de gemeenten fundamenteel en direct treffen, zoals de ontbinding van het samenwerkingsverband behoeven de goedkeuring van alle gemeenten. Iedere andere wijziging van de statuten behoeft de goedkeuring van tweederde meerderheid van de gemeenten³⁶.

10.2.3.2 Die Delegiertenversammlung

De Delegiertenversammlung heeft als taak te besluiten over nieuwe eenmalige uitgaven voor een bepaald doel tot Fr. 500'000.- en over nieuwe jaarlijks terugkerende uitgaven voor een bepaald doel tot Fr. 200'000.-, in zoverre deze niet onder de bevoegdheid van de Sicherheitskommission vallen. De afgevaardigden zijn bevoegd om te beslissen over verdere regelingen die van wezenlijk belang zijn evenals over regelingen over de schadeloosstelling van de Sicherheitskommission. Verder houden de afgevaardigden zich bezig met de advisering en aanvraag van alle voorstellen die behandeling door de stemgerechtigden of door de gemeenten behoeven. Ook zijn zij verantwoordelijk voor de verkiezing van de voorzitter van het samenwerkingsverband, die tegelijkertijd de voorzitter van de Sicherheitskommission is. De verkiezing van de drie andere leden van de Sicherheitskommission, die niet mogen behoren tot de Delegiertenversammlung, waarvan één lid door de gemeentevoorzitter van het district Andelfingen voorgedragen wordt valt ook onder de bevoegdheid van de Delegiertenversammlung.³⁷

10.2.3.3 Die Sicherheitskommission

Deze commissie doet de voorbespreking en aanvraag van de zaken ter attentie van de Delegiertenversammlung. Ook is zij verantwoordelijk voor de uitvoering van besluiten van de stemgerechtigden en de afgevaardigden. De commissie stelt de gemeenten vast waar het secretariaat gevestigd is. Daarnaast vertegenwoordigt de commissie het verband tegenover derden. Verder is de commissie bevoegd tot de goedkeuring van voorschriften van de organisatie van de diensten van het samenwerkingsverband. Ook de goedkeuring en de wijziging van het reglement van orde, van functieomschrijvingen en reglementen, valt onder de bevoegdheid van de Sicherheitskommission voor zover de Delegiertenversammlung niet bevoegd is. Daarnaast benoemt deze commissie het hoofd van de organisaties en diensten van het samenwerkingsverband en diens plaatsvervangers. Verder is de commissie bevoegd tot besluiten over in de begroting opgenomen nieuwe eenmalige uitgaven voor een bepaald doel tot Fr. 100'000.- en over nieuwe jaarlijks terugkerende uitgaven voor een bepaald delen tot Fr. 20'000.-. De besluitvorming over nieuwe niet in de begroting opgenomen uitgaven met de volgende omvang vallen ook onder de bevoegdheid van de Sicherheitskommission: eenmalige uitgaven tot Fr. 100'000.- per geval van in totaal per jaar tot Fr. 200'000.- en jaarlijks terugkerende uitgaven tot Fr. 20'000.- per geval van in totaal per jaar tot Fr. 40'000.-.³⁸

³⁴ Art. 54, Zweckverbandsstatuten Planungsgruppe Zürcher Unterland

³⁵ Art. 15, Zweckverbands-Statuten Sicherheits-Zweckverband Weinland

³⁶ Art. 15, Zweckverbands-Statuten Sicherheits-Zweckverband Weinland

³⁷ Art. 18, Zweckverbands-Statuten Sicherheits-Zweckverband Weinland

³⁸ Art. 23, Zweckverbands-Statuten Sicherheits-Zweckverband Weinland

10.2.4 Sicherheitszweckverband Unteres Furttal

Binnen dit verband zijn twee organen medebepalend. De Gemeinderäte der Verbandsgemeinden en de Sicherheitskommission. Zij kunnen inhoudelijke richting geven aan wat er in het samenwerkingsverband gebeurt.

10.2.4.1 Die Gemeinderäte der Verbandsgemeinden

De gemeenten mogen de overeenkomsten (statuten) veranderen. Ook mogen zij het lidmaatschap bij het samenwerkingsverband opzeggen. Daarnaast ligt het ontbinden van het samenwerkingsverband ook binnen hun mogelijkheden.³⁹ Wijzigingen van de statuten van het samenwerkingsverband behoeven de toestemming van alle gemeenten⁴⁰. Verder zijn de gemeenten bevoegd te besluiten over nieuwe in de begroting opgenomen eenmalige uitgaven van Fr. 200'000.- tot Fr. 1'000'000.- en jaarlijks terugkerende uitgaven van Fr. 50'000.- tot Fr. 200'000.- voor een bepaald doel. Ook gaan zij over de besluitvorming van nieuwe niet in de begroting opgenomen eenmalige uitgaven tot Fr. 30'000.-, met een jaarlijks totaal van Fr. 60'000 en besluiten zij over jaarlijks terugkerende uitgaven tot Fr. 10'000.-, met een jaarlijks totaal van Fr. 20'000.- voor een bepaald doel.⁴¹

10.2.4.2 Die Sicherheitskommission

De Sicherheitskommission kan bepaalde taken delegeren aan één of meerdere leden voor de voorbereiding en uitvoering of om zelfstandig uit te voeren⁴². De commissie is verantwoordelijk voor aangelegenheden aangaande het samenwerkingsverband, voor zover zij niet onder de bevoegdheid van andere organen valt ⁴³. Verder beslist de commissie over regelingen, voorschriften en functieomschrijvingen op basis van voorschriften afkomstig van hogere orde, zoals van de federatie en het kanton. Verder gaat de commissie over de algemene bestuursbevoegdheden, in het bijzonder de vertegenwoordiging van het verband naar de buitenwacht en de alomvattende uitvoering van de besluiten van de gemeenten.⁴⁴ Een andere verantwoordelijkheid van de Sicherheitskommission is de besluitvorming over in de begroting opgenomen nieuwe eenmalige uitgaven voor een bepaald doel tot Fr. 200'000.- en over jaarlijks terugkerende uitgaven voor een bepaald doel tot Fr. 50'000.-. Daarnaast gaat zij ook over nieuwe niet in de begroting opgenomen uitgaven met de volgende omvang: eenmalige uitgaven tot Fr. 30'000.- per geval, met een jaarlijks totaal tot Fr. 60'000.- en over jaarlijks terugkerende uitgaven tot Fr. 10'000.- per geval, met een jaarlijks totaal tot Fr. 30'000.-⁴⁵.

³⁹ Art. 11, Zweckverbandsstatuten Sicherheitszweckverband Unteres Furttal

⁴⁰ Art. 13, Zweckverbandsstatuten Sicherheitszweckverband Unteres Furttal

⁴¹ Art. 12, Zweckverbandsstatuten Sicherheitszweckverband Unteres Furttal

⁴² Art. 18, Zweckverbandsstatuten Sicherheitszweckverband Unteres Furttal

⁴³ Art. 21, Zweckverbandsstatuten Sicherheitszweckverband Unteres Furttal

⁴⁴ Art. 22, Zweckverbandsstatuten Sicherheitszweckverband Unteres Furttal

⁴⁵ Art. 23, Zweckverbandsstatuten Sicherheitszweckverband Unteres Furttal

Conclusies

Binnen alle vier de verbanden gaan de gemeenten over de statuten en de wijzigingen die daarin worden aangebracht. Ook mogen zij beslissen over het ontbinden van het samenwerkingsverband. Verder zijn zij het orgaan dat beslist over de ontbinding, dus het opheffen van het verband. Daarnaast blijkt dat niet binnen elk verband precies dezelfde organen mede bepalend zijn in de sturing van het samenwerkingsverband.

Voor de drie samenwerkingsverbanden die een Delegiertenversammlung kennen geldt in alle gevallen dat dit orgaan zich in belangrijke mate bezig houdt met de sturing. Binnen het verband ZPF geldt dat de leden van de Delegiertenversammlung het Anfragerecht kennen. Zij kunnen vragen stellen over een onderwerp dat binnen de reikwijdte, de bevoegdheid van het samenwerkingsverband valt. Dit geldt voor de andere verbanden niet voor zover uit de statuten opgemaakt kan worden. Wat wel duidelijk naar voren komt is dat de Delegiertenversammlung binnen de drie verbanden, PZU; ZPF en SZW, het centrale sturende orgaan is. De afgevaardigden hebben de meeste bevoegdheden als het gaat om het inhoudelijk richting geven en op die manier de besluitvorming beïnvloeden. Binnen deze drie verbanden is er sprake van getrapte sturing. Binnen het samenwerkingsverband SUF vindt de sturing plaats vanuit afzonderlijke raden.

10.3 Controle en verantwoording

In dit deel komen de controlemiddelen die de verschillende organen hebben naar voren. Hierbij moet worden gedacht aan de mogelijkheid tot invloed uitoefenen op de afgevaardigden en bv. de jaarrekening vaststellen. In dit deel gaat het om indirecte controle en verantwoording door gekozen vertegenwoordigers. In het hoofdstuk burgerparticipatie volgt directe controle en sturing.

In de statuten is een summiere beschrijving van de controlemiddelen opgenomen.

10.3.1 Zürcher Planungsgruppe Furttal

10.3.1.1 Die Delegiertenversammlung

De Delegiertenversammlung houdt het toezicht op de Verbandsverwaltung. Ook controleert zij het jaarverslag van de Vorstand. Dit gebeurt jaarlijks op of vóór het einde van april⁴⁶. Daarnaast controleert de Delegiertenversammlung de rekening van het samenwerkingsverband⁴⁷.

10.3.1.2 Der Vorstand

De Vorstand moet de Delegiertenversammlung middels het jaarverslag berichten over zijn werkzaamheden. Daarnaast informeert de Vorstand de gemeenten en de inwoners van de regio op passende wijze over de werkzaamheden van het ZPF. Verder legt de Vorstand de verdeelsleutel voor bijzondere uitgaven vast.⁴⁸ De Vorstand benoemt voor de Verbandsverwaltung een secretaris, een rekeninghouder evenals het andere vereiste personeel⁴⁹.

10.3.1.3 Die Rechnungsprüfungskommission

De Rechnungsprüfungskommission heeft de bevoegdheid om aan de hand van de voorschriften van de gemeentewet, de gemeentehuishoudelijke beschikking en de 'Kreisschreibens' betreffende de gemeentehuishouding van het kanton Zürich aan haar toegewezen taken te verwezenlijken⁵⁰.

Het verband heeft een eigen rekening waarbij de voorschriften van de gemeentewet, de verordening betreffende de huishouding van de gemeenten en de 'Kreisschreibens' betreffende de huishouding van het kanton Zürich inhoudelijk gebruikt worden⁵¹.

10.3.2 Planungsgruppe Zürcher Unterland

10.3.2.1 Die Delegiertenversammlung

De Delegiertenversammlung heeft de supervisie over het samenwerkingsverband. De afgevaardigden controleren de rekening van het samenwerkingsverband. Controleert het jaarverslag van de Verbandsvorstand. De rekening/factuur van het verband is op 31 december afgerond en moet uiterlijk aan het einde van april bij de Delegiertenversammlung voorgelegd worden.⁵²

10.3.2.2 Der Vorstand

De Vorstand moet jaarlijks de Delegiertenversammlung berichten over zijn werkzaamheden.

10.3.2.3 Die Fachkommission für den öffentlichen Verkehr

Alle aan de commissie opgedragen taken betreffende het openbaar vervoer neemt de commissie op zich in eigen verantwoordelijkheid⁵³. De commissie is bevoegd, in het kader van de eigen financiële

⁴⁶ Art. 246, Verbandsstatuten Zürcher Planungsgruppe Furttal

⁴⁷ Art. 244.2, Verbandsstatuten Zürcher Planungsgruppe Furttal

⁴⁸ Art. 254, Verbandsstatuten Zürcher Planungsgruppe Furttal

⁴⁹ Art. 262, Verbandsstatuten Zürcher Planungsgruppe Furttal

⁵⁰ Art. 272, Verbandsstatuten Zürcher Planungsgruppe Furttal

⁵¹ Art. 31, Verbandsstatuten Zürcher Planungsgruppe Furttal

⁵² Art. 36, Verbandsstatuten Zürcher Planungsgruppe Furttal

⁵³ Art. 55, Verbandsstatuten Zürcher Planungsgruppe Furttal

bevoegdheid, vakexperts te raadplegen. Wordt de financiële bevoegdheid overschreden dan doet de commissie de Vorstand een verzoek⁵⁴.

10.3.2.4 Die Rechnungsprüfungskommission (RPK)

De RPK controleert alle verzoeken met financiële reikwijdte, in het bijzonder de jaarrekening. Verder verduidelijkt deze commissie de financiële rechtmatigheid, de financiële redelijkheid en de boekhoudkundige juistheid. Zij doet schriftelijk verslag en verzoek aan de Delegiertenversammlung. Voor het overige zijn de gemeentelijke voorschriften betreffende de RPK van de gemeenten overeenkomstig van toepassing.⁵⁵

10.3.3 Sicherheits-Zweckverband Weinland

10.3.3.1 Die Delegiertenversammlung

De afgevaardigden hebben de supervisie over het geheel van werkzaamheden van het samenwerkingsverband. Daarnaast controleren zij de jaarrekening. Een andere taak is het toekennen van nieuwe organen/instanties. Ook besluiten zij over het beëindigen van overeenkomsten betreffende gunningen van veiligheidsdienstverleningen aan derden.

10.3.3.2 Die Sicherheitskommission

Deze commissie heeft het toezicht op de gezamenlijke activiteiten van het samenwerkingsverband. Verder heeft de commissie de verkiezing van vakkundige toezichthouders en instanties als taak.⁵⁶

10.3.3.3 Die Rechnungsprüfungskommission

De commissie controleert alle voorstellen met financiële reikwijdte bij de Delegiertenversammlung of de Stimmberechtigten, in het bijzonder de jaarrekening, bouwrekeningen en speciale besluiten. Zij verduidelijken van de financiële rechtmatigheid, de financiële redelijkheid en de boekhoudkundige juistheid. Zij doet schriftelijk verslag en verzoek aan de Delegiertenversammlung.⁵⁷

10.3.4 Sicherheitszweckverband Unteres Furttal

10.3.4.1 Die Gemeinderäte der Verbandsgemeinden

Op verzoek van der Sicherheitskommission controleren de gemeenten de jaarrekening⁵⁸.

10.3.4.2 Die Sicherheitskommission

De commissie staat het directe toezicht van de gezamenlijke leiding van het samenwerkingsverband bij⁵⁹. De controle en toepassing van de jaarrekeningen alsook de boekhouding van speciale kredieten ter attentie van de gemeenten⁶⁰. Verder onderzoekt deze commissie of een initiatief tot stand is gekomen en wettig is.

10.3.4.3 Die Rechnungsprüfungskommission

De rekeningen evenals alle verzoeken van de Sicherheitskommission met financiële reikwijdte worden door deze commissie met bericht en verzoek aan de gemeenten voorgelegd. Daarnaast heeft deze commissie de controle over het kas- en rekeningbeheer.⁶¹

⁵⁴ Art. 57, Zweckverbandsstatuten Planungsgruppe Zürcher Unterland

⁵⁵ Art. 60, Zweckverbandsstatuten Planungsgruppe Zürcher Unterland

⁵⁶ Art. 23, Zweckverbands-Statuten Sicherheits-Zweckverband Weinland

⁵⁷ Art. 27, Zweckverbands-Statuten Sicherheits-Zweckverband Weinland

⁵⁸ Art. 12, Zweckverbandsstatuten Sicherheitszweckverband Unteres Furttal

⁵⁹ Art. 22, Zweckverbandsstatuten Sicherheitszweckverband Unteres Furttal

⁶⁰ Art. 23, Zweckverbandsstatuten Sicherheitszweckverband Unteres Furttal

⁶¹ Art. 26, Zweckverbandsstatuten Sicherheitszweckverband Unteres Furttal

Conclusies

Binnen alle vier de verbanden is de Rechnungsprüfungskommission het orgaan dat belast is met bevoegdheden wat betreft controle binnen de samenwerkingsverbanden. De RPK houdt de controle over de financiële kant van een verband, zij vervult hierin een ondersteunende rol. Binnen drie van de vier verbanden heeft de Delegiertenversammlung de controle over het jaarverslag. Het Sicherheitszweckverband Unteres Furtall kent als enige van de verbanden geen Delegiertenversammlung. De taak die dit orgaan heeft als het gaat om controle, zoals het controleren van de jaarrekening wordt binnen dit verband uitgevoerd door de Gemeinderäte der Verbandsgemeinden op verzoek van de Sicherheitskommission. Verder onderzoekt binnen de verbanden die gaan over Sicherheit de Sicherheitskommission of een initiatief afkomstig van de stemgerechtigden tot stand is gekomen, en er dus voldoende ondersteuning is van alle stemgerechtigden. Daarnaast beoordeelt zij ook of een dergelijk initiatief wettig is en dus voldoet aan de gestelde eisen, zoals op welke moment een initiatief ingediend moet zijn.

10.4 Burgerparticipatie

In dit laatste deel wordt een beeld geschetst van de wijze waarop burgers worden betrokken bij het samenwerkingsverband. Hierbij gaat het om directe sturing van het samenwerkingsverband door de stemgerechtigde inwoners.

10.4.1 Zürcher Planungsgruppe Furttal

10.4.1.1 Die Stimmberechtigten des ganzen Verbandsgebietes⁶²

Fakultatives Referendum

Referendabele besluiten

Een stemming bij de stembus kan worden aangevraagd voor de onderstaande besluiten van de Delegiertenversammlung:

- de aanvaarding van regionale Richtplanes of delen daarvan,
- de aanvaarding van nieuwe taken in het kader van het samenwerkingsverband,
- nieuwe eenmalige uitgaven van Fr. 100'000.- of jaarlijks terugkerende uitgaven van Fr. 20'000.-.

Een besluit is niet referendabel wanneer het besluit van de Delegiertenversammlung door minstens 4/5 van de aanwezige afgevaardigden als dringend wordt verklaard en de Vorstand bij besluit zijn goedkeuring verleent.

Totstandkoming referendum⁶³

Besluiten van de Delegiertenversammlung overeenkomstig artikel 223.1⁶⁴ moeten worden voorgelegd aan de Stimmberechtigten, wanneer

- wanneer de meerderheid van de aanwezige afgevaardigden over een besluit stemt gedurende eenzelfde zitting,
- binnen dertig dagen van de bekendmaking van het besluit aan de Vorstand een schriftelijk verzoek tot verordening van een stemming wordt ingediend dat door 1/3 van de leden van de Delegiertenversammlung ondertekent wordt,
- binnen de dezelfde termijn 500 Stimmberechtigten een dergelijk verzoek indient.

De Vorstand heeft bij de stemming het recht naast de verzoeken van de Delegiertenversammlung ook over de afgewezen en gewijzigde verzoeken van de Vorstand een stemming te houden.

Procedure⁶⁵

De besluiten die vallen onder het Fakultativen Referendum van de Delegiertenversammlung worden officieel bekendgemaakt. Plannen en verzoeken zijn bij de gemeenteadministraties van de Verbandsgemeinden openbaar ter inzage. De Vorstand stelt de rechtsgeldigheid van de besluiten of de totstandkoming van de referenda vast. Is het verzoek geldig, dan wijst de Vorstand de stemming bij de stembus toe.

Uitgesloten van referendum⁶⁶

De volgende activiteiten van de Delegiertenversammlung zijn niet referendabel:

- verkiezingen
- de controle van de jaarrekeningen en de jaarverslagen
- de vaststelling van de begroting
- de goedkeuring van afhankelijke uitgaven
- afgewezen besluiten
- voorstellen aan de gemeenten

⁶² Art. 223, Verbandsstatuten Zweckverband Zürcher Planungsgruppe Furttal

⁶³ Art. 224.2, Verbandsstatuten Zweckverband Zürcher Planungsgruppe Furttal

⁶⁴ Referendabele besluiten.

⁶⁵ Art. 223.3, Verbandsstatuten Zweckverband Zürcher Planungsgruppe Furttal

⁶⁶ Art 223.4, Verbandsstatuten Zweckverband Zürcher Planungsgruppe Furttal

- het besluit een voorstel/ontwerp op te laten stellen, dat overeenkomt met een initiatief in de vorm van een algemeen voorstel.

Initiative⁶⁷

Met een initiatief kan de vaststelling, de wijziging of opheffing van een besluit geëist worden van zaken die vallen onder het verplichte referendum, artikel 222, en het niet-verplichte referendum, artikel 223.1. Verder kan via een initiatief de wijziging van de Verbandsstatuten geëist worden.

Een initiatief is tot stand gekomen wanneer deze door minstens 500 stemgerechtigden ondersteund wordt of wanneer zij door een afgevaardigde ingediend wordt met steun van minstens 1/3 van de leden van de Delegiertenversammlung.

Het initiatief moet de voorzitter van de Vorstand schriftelijk bereiken. De Vorstand onderzoekt het initiatief tot stand is gekomen en stuurt deze door naar de Delegiertenversammlung met bericht en verzoek. De Vorstand kan een tegenvoorstel voorleggen.

Stemmingsprocedure⁶⁸

De Stimmberechtigten stemmen bij de stembus. Een voorstel is aangenomen wanneer de meerderheid van de aan de stemming deelnemende stemgerechtigden en gelijktijdig de meerderheid van de Verbandsgemeinden toestemt. De stemmingsprocedure richt zich naar de kantonale wetgeving. De stembusstemmingen worden door de Vorstand bepaald. Deze worden door stembureaus van de Verbandsgemeinden uitgevoerd. Als centraal stembureau fungeren de voorzitter en de secretaris van de gemeente in welke het verband zitting heeft evenals een afgevaardigde van de stembureaus van iedere gemeente. Over initiatieven die een wijziging van de structuur van het verband eisen, brengen de bevoegde organen van de Verbandsgemeinden stemming uit (artikel 73).

Anfragerecht⁶⁹

De Stimmberechtigten hebben het recht verzoeken in te dienen over zaken die het algemeen belang betreffen en die vallen binnen de taken van het samenwerkingsverband. Zo een verzoek moet de Vorstand schriftelijk bereiken. De antwoorden worden de vragensteller schriftelijk medegedeeld en bij de eerstvolgende Delegiertenversammlung ter kennis gebracht. Een discussie vindt alleen plaats wanneer de Delegiertenversammlung daartoe besluit.

10.4.2 Planungsgruppe Zürcher Unterland

10.4.2.1 Die Stimmberechtigten des ganzen Verbandsgebietes

Fakultatives referendum

Referendabele besluiten⁷⁰

Een stemming bij de stembus is onderhevig aan besluiten van de Delegiertenversammlung,

- wanneer de meerderheid van de aanwezige afgevaardigden over een besluit stemt gedurende eenzelfde zitting,
- wanneer binnen zestig dagen van de bekenmaking van het besluit 1.000 Stimmberechtigten bij de Vorstand een schriftelijk verzoek tot verordening van een stemming indient,
- wanneer binnen dezelfde termijn een derde van de leden van de Delegiertenversammlung een zodanig verzoek indient.

Niet referendabel zijn besluiten van de Delegiertenversammlung die door minstens 4/5 van de afgevaardigden als dringend wordt verklaard en de Vorstand bij besluit zijn goedkeuring uitspreekt. De

⁶⁷ Art. 224, Verbandsstatuten Zürcher Planungsgruppe Furttal

⁶⁸ Art. 225.1, Verbandsstatuten Zürcher Planungsgruppe Furttal

⁶⁹ Art. 226, Verbandsstatuten Zürcher Planungsgruppe Furttal

⁷⁰ Art. 23, Zweckverbandsstatuten Planungsgruppe Zürcher Unterland

Vorstand heeft het recht om zijn door de Delegiertenversammlung gewijzigde voorstellen naast de besluiten van de Delegiertenversammlung van de stemming voor te leggen.

Uitgesloten van referendum⁷¹

De volgende zaken van de Delegiertenversammlung zijn referendabel:

- verkiezingen
- de controle van de jaarrekeningen en de jaarverslagen
- de vaststelling van de begroting
- de goedkeuring van afhankelijke uitgaven
- afgewezen besluiten
- voorstellen aan de gemeenten
- het besluit een voorstel/ontwerp op te laten stellen, dat overeenkomt met een initiatief in de vorm van een algemeen voorstel.
- de besluiten van de Fachkommission öffentlicher Verkehr

Procedure⁷²

De besluiten die vallen onder het fakultativen Referendum van de Delegiertenversammlung worden officieel bekendgemaakt. Plannen en verzoeken zijn bij de gemeenteadministraties van Bülach, Dielsdorf, Eglisau en Embrach openbaar ter inzage. De Vorstand stelt de rechtsgeldigheid van de besluiten vast en de ontvankelijkheid van referenda vast. Is het verzoek geldig, dan wijst de Vorstand de stemming bij de stembus toe.

Initiative⁷³

Een initiatief kan over onderwerpen worden ingediend die vallen onder de verplichte of vrijwillige referenda. Via een initiatief kan de wijziging van de statuten of de uittreding uit het samenwerkingsverband verlangt worden. Een initiatief is tot stand gekomen wanneer deze door minstens 1.500 stemgerechtigden ondersteund wordt en uiterlijk zes maanden na de bekendmaking van het initiatief in het ambtelijke publicatieblad ingediend wordt. Na het indienen van de handtekeningenlijst controleert de Vorstand of het initiatief tot stand is gekomen en rechtmatig is. Voor het overige gelden de voorschriften van de wetten over politieke rechten.

Anfragerecht⁷⁴

De stemgerechtigden hebben het recht, schriftelijke vragen te stellen aan de Vorstand over onderwerpen van algemeen belang, die onder de bevoegdheid van het Planungszweckverband vallen. Het antwoord wordt de vragenstellers schriftelijk medegedeeld en indien het een algemeen belang betreft aan de volgende Delegiertenversammlung ter kennis gebracht. Een discussie over het verzoek vindt alleen plaats wanneer de Delegiertenversammlung met een gewone meerderheid van de aanwezige stemmen hiertoe besluit.

⁷¹ Art. 24, Zweckverbandsstatuten Planungsgruppe Zürcher Unterland

⁷² Art. 25, Zweckverbandsstatuten Planungsgruppe Zürcher Unterland

⁷³ Art. 21-22, Zweckverbandsstatuten Planungsgruppe Zürcher Unterland

⁷⁴ Art. 26, Zweckverbandsstatuten Planungsgruppe Zürcher Unterland

10.4.3 Sicherheits-Zweckverband Weinland

10.4.3.1 Die Stimmberechtigten des Verbandsgebietes

Fakultatives Referendum

Besluiten van de Delegiertenversammlung⁷⁵

Een stembusstemming is onderhevig aan nadere besluiten van de Delegiertenversammlung:

- wanneer de meerderheid van de aanwezige afgevaardigden over een besluit stemt gedurende eenzelfde zitting,
- wanneer binnen dertig dagen van de bekenmaking van het besluit 500 Stimmberechtigten bij de Vorstand een schriftelijk verzoek tot verordening van een stembusstemming indient,
- wanneer binnen dezelfde termijn een derde van de leden van de Delegiertenversammlung een zodanig verzoek indient.

Een besluit van de Delegiertenversammlung is niet referendabel als deze door minstens 4/5 van de afgevaardigden als dringend wordt verklaart en de Sicherheitskommission bij besluit zijn goedkeuring geeft. De Sicherheitskommission heeft het recht, zijn door de Delegiertenversammlung gewijzigde voorstellen naast de besluiten van de Delegiertenversammlung bij de stembusstemming voor te leggen.

Uitgesloten van referendum⁷⁶

De volgende zaken van de Delegiertenversammlung vallen niet onder de stembusstemming:

- verkiezingen
- de controle van de jaarrekeningen en de jaarverslagen
- de vaststelling van de begroting
- de goedkeuring van afhankelijke uitgaven
- afgewezen besluiten
- voorstellen aan de gemeenten
- het besluit een voorstel/ontwerp op te laten stellen, dat overeenkomt met een initiatief in de vorm van een algemeen voorstel.

Initiative⁷⁷

Een initiatief kan over onderwerpen ingediend worden die vallen onder de verplichte of vrijwillige referenda. Ook kan de verandering van de statuten en de ontbinding van het samenwerkingsverband door middel van een initiatief geëist worden. Een initiatief is ontvankelijk wanneer deze door minstens 700 stemgerechtigden ondersteunt wordt en uiterlijk zes maanden na de bekendmaking van het initiatief in het ambtelijke publicatieblad van het kanton Zürich ingediend wordt. Een initiatief moet de voorzitter van het verband schriftelijk bereiken. De Sicherheitskommission onderzoekt of het initiatief ontvankelijk en rechtmatig is. De Sicherheitskommission stuurt het initiatief door aan de Delegiertenversammlung met bericht en verzoek.

⁷⁵ Art. 13, Zweckverbands-Statuten Sicherheits-Zweckverband Weinland

⁷⁶ Art. 14, Zweckverbands-Statuten Sicherheits-Zweckverband Weinland

⁷⁷ Art. 10-12, Zweckverbands-Statuten Sicherheits-Zweckverband Weinland

10.4.4 Sicherheitszweckverband Unteres Furttal

10.4.4.1 Die Stimmberechtigten der Verbandsgemeinden

Initiative⁷⁸

Met een initiatief kan de vaststelling, de wijziging of de opheffing van een besluit geëist worden, die onder der bevoegdheid van de Stimmberechtigten valt. Daarnaast kan met een initiatief de wijziging van de statuten en de opheffing van het samenwerkingsverband geëist worden. Een initiatief is ontvankelijk wanneer deze door minstens 100 Stimmberechtigten ondersteund wordt en uiterlijk zes maanden na de bekendmaking ervan in het ambtelijke publicatieblad ingediend wordt. De Sicherheitskommission moet een initiatief schriftelijk ontvangen. Deze commissie onderzoekt of het initiatief ontvankelijk is en rechtmatig is en verwijst deze vervolgens door naar de verkiezing leidende Vorstand met bericht en verzoek ter attentie van het referendum.

Conclusies

Binnen alle vier de samenwerkingsverbanden hebben burgers het Initiatiefrecht. Aan de hand hiervan kunnen zij vragen om verantwoording. Zij kunnen via het initiatiefrecht mede bepalen over hoe de besluitvorming gaat, dit gaat in de meeste gevallen via een referendum. Uit de analyse van de statuten van de samenwerkingsverbanden komt duidelijk naar voren dat burgers een grote invloed kunnen hebben op wat er gebeurt als het gaat om besluitvorming. Een verschil dat naar voren komt is het aantal stemgerechtigden dat nodig is om een initiatief tot stand te brengen. Dit varieert van 100 tot 1.500 stemgerechtigden, dit is toe te schrijven aan het aantal inwoners van iedere deelnemende gemeente binnen de verbanden. Verder geldt voor drie verbanden dat over een aantal zaken geen referendum gehouden mag worden. In de statuten van het samenwerkingsverband SUF staat niets vermeld over een facultatief referendum, maar dat wil niet automatisch zeggen dat dat daar niet ook voor geldt. Doordat alleen gebruik gemaakt is van de beschikbare regelingen kan hier geen uitsluitel over worden gedaan.

⁷⁸ Art. 8-10, Zweckverbandsstatuten Sicherheitszweckverband Unteres Furttal

11. Vergelijking

In dit hoofdstuk worden de verschillende uitkomsten van de analyses van beide landen, Nederland en Zwitserland (kanton Zurich), als het gaat om de democratische verankering van intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met elkaar vergeleken. Om een duidelijk overzicht te geven worden de uitkomsten in tabelvorm gepresenteerd. De vooraf opgestelde criteria worden gebruikt om de verschillen en/of overeenkomsten tussen beide landen weer te geven. Gezien het feit dat er verschillen zijn tussen de onderzochte regionale samenwerkingsverbanden worden de volgende afkorting gebruikt voor een specifieke duiding. Nederland: Regio Achterhoek (RA), Regio Rivierenland (RR), Regio Twente (RT) en Regio Utrecht (RU). Zwitserland (kanton Zürich): Planungsgruppe Zürcher Unterland (PZU), Zürcher Planungsgruppe Furtal (ZPF), Sicherheitszweckverband Unteres Furtal (SUF) en Sicherheits-Zweckverband Weinland (SZW).

Wanneer Nederland en Zwitserland (kanton Zürich) met elkaar vergeleken worden komen er een aantal duidelijke verschillen naar voren, maar er zijn ook zeker overeenkomsten.

Samenstelling

De structuur tussen beide landen is vergelijkbaar. De Delegiertenversammlung en de Vorstand binnen de Zwitserse samenwerkingsverbanden worden beiden gekenmerkt door vertegenwoordigers van de gemeenten. Dit geldt ook voor Nederland, de vertegenwoordiger komen uit het midden van gemeenteraden/colleges van burgemeester en wethouders. Binnen beide landen is op het gebied van stemverhouding per gemeente een groot verschil tussen de samenwerkingsverbanden. Als het gaat om de afgevaardigden dan geldt voor zowel Nederland als Zwitserland dat het aantal leden/zetels wordt bepaald op een gelijk stemgewicht maar ook naar inwoneraantal. Alleen binnen het Zwitserse samenwerkingsverband ZPF wordt er naar het aantal inwoners gekeken als het gaat om het aantal zetels. Vanuit democratisch oogpunt is dat wenselijker.

Tabel 8. Vergelijking samenstelling bestuursorganen

	Formeel	Nederland	Zwitserland (kanton Zürich)
<i>Criterium</i>	1 Op welke wijze worden de vertegenwoordigers in de verschillende bestuursorganen gekozen en hoe zijn deze samengesteld?	- Uit het midden van gemeenteraden/colleges van burgemeester en wethouders - Eén lid per gemeente, gelijk stemgewicht (RA) - Eén lid per gemeente, stemgewicht naar inwoneraantal (RR) - Twee leden per gemeente, stemgewicht naar inwoneraantal (RT) - Leden naar aantal gemeenten, waarvan eenmaal met stemgewicht (RU)	<u>Stimmberechtigten:</u> - Stemgerechtigde inwoners <u>Verbandsgemeinden:</u> - Bevoegde organen, volgens gemeentewet <u>Delegiertenversammlung</u> (Afgevaardigden gemeenten): - 1000 inwoners 2 zetels; 1001-5000 inwoners 3 zetels; >5000 inwoners 4 zetels (ZPF) - Tenminste 2 zetels, niet gelijktijdig lid van de Vorstand en de Delegiertenversammlung (PZU) - Gemeenten vaardigen 1 raadslid af (SZW)

			<u>Vorstand:</u> - 7 leden, niet gelijktijdig lid van de Delegiertenversammlung (ZPF & PZU) <u>Sicherheitskommission:</u> - 5 stemgerechtigde leden, voor een termijn van vier jaar (SZW) - 12 leden, 4 stemgerechtigde leden (1 vertegenwoordiger van gemeenteraad van elke deelnemende gemeente) en 8 leden met een adviserende stem (SUF) <u>Fachkommission für den öffentlichen Verkehr (PZU):</u> - 7 leden, voorzitter gekozen uit leden Vorstand en overige leden uit de Delegiertenversammlung <u>RPK:</u> - Benoemd door Delegiertenversammlung, voor het overige vormt zij zichzelf (coöptatie) (ZPF) - 5 leden, voor het overige vormt zij zichzelf (coöptatie) (PZU) - RPK van de gemeente die zitting heeft (SZW) - 5 leden, 2 leden Otelfingen en 1 lid Boppelsen, Dänikon en Hüttikon (SUF)
--	--	--	--

Sturing

Hier volgen de conclusies waar het (indirecte)sturing betreft. Wat op valt is dat binnen drie van de vier Zwitserse samenwerkingsverbanden de Delegiertenversammlung het centrale orgaan is als het gaat om sturing. De afgevaardigden hebben de meeste bevoegdheden als het gaat om het inhoudelijk richting geven en zo de besluitvorming te beïnvloeden. Het samenwerkingsverband SUF komt in die zin meer overeen met de Nederlandse situatie. Dit samenwerkingsverband kent geen Delegiertenversammlung en de sturing vindt dan ook plaats vanuit afzonderlijke raden.

De Nederlandse samenwerkingsverbanden beschikken op het moment niet over directe verkiezing dit geldt ook voor de samenwerkingsverbanden binnen het kanton Zürich die voor deze vergelijking zijn geselecteerd. Maar hier geldt dat soms niet-raadsleden zitting kunnen hebben in de Delegiertenversammlung.

Tabel 9. Vergelijking sturing

	<i>Formeel</i>	<i>Nederland</i>	<i>Zwitserland (kanton Zürich)</i>
<i>Criterium</i>	1 Sturing door gemeenten op het samenwerkingsverband	- Vaststelling takenpakket - Zienswijze begroting - Toetreding - Uittreding (RR, RT, RU) - Uittredingsverzoek (RA) - Uitbreiding taken één gemeente (RR) - Invloed via afgevaardigde(n)	<u>Verbandsgemeinden:</u> - Kiezen gemeentelijke vertegenwoordigers en hun vervangers in de Delegiertenversammlung (ZPF & PZU) - Wijzigingen aanbrengen in de statuten
	2 Sturing door het algemeen bestuur op het dagelijks bestuur	- Kaderstelling - Vaststelling begroting - Goedkeuren toetreding (RA, RR, RT, RU) - Goedkeuren uittreding (RA)	- Lidmaatschap samenwerkingsverband opzeggen - Ontbinding van het samenwerkingsverband <u>Delegiertenversammlung:</u> - Afgevaardigden hebben het vragen te stellen, 'Anfragerecht' (ZPF) - Kiest de Verbandsvorstand en de voorzitter (PZU) - Kiest de leden van de Fachkommission für den öffentlichen Verkehr en de voorzitter (PZU) - Kiest de RPK (PZU) - Houden zich bezig met de advisering en aanvraag van alle voorstellen die behandeling door de stemgerechtigden of gemeenten behoeven (PZU & SZW) - Verantwoordelijk voor de besluitvorming van verzoeken van de Verbandsvorstand (PZU) - Verantwoordelijk voor de verkiezing van de voorzitter van het samenwerkingsverband,

				tevens de voorzitter van de Sicherheitskommission en de andere 3 leden van de Sicherheitskommission (SZW) <u>Vorstand:</u> - Komt bijeen op verzoek van de voorzitter zo vaak als nodig (ZPF) - Leidt het verband en vertegenwoordigt naar buiten toe (ZPF & PZU) - Dient voorstellen in bij de Delegiertenversammlung (ZPF & PZU) - Voert besluiten uit afkomstig van de Delegiertenversammlung (ZPF) <u>Fachkommission für den öffentlichen Verkehr (PZU):</u> - Voorbereiding van zaken en de aanvraag aan de Delegiertenversammlung - Ondersteunt de Verbandsvorstand bij structuurplannen verkeer, domein openbaar vervoer <u>Sicherheitskommission:</u> - Voorbespreking en aanvraag van zaken ter attentie van de Delegiertenversammlung (SZW) - Uitvoering van besluiten van de stemgerechtigden en de afgevaardigden (SZW) - Vertegenwoordigt het verband tegenover derden (SZW & SUF) - Goedkeuren van voorschriften van de diensten van het samenwerkingsverband (SZW) - Delegeren van taken aan 1 of meerdere leden voor de voorbereiding en uitvoering of om zelfstandig uit te voeren (SUF)
--	--	--	--	---

Controle en verantwoording

Waar het controle en verantwoording betreft verschillen de middelen die binnen de Nederlandse en Zwitserse samenwerkingsverbanden weinig. Zo is de jaarrekening binnen alle onderzochte verbanden een belangrijk controle middel. De volksvertegenwoordigers van de samenwerkingsverbanden hebben allemaal de mogelijkheid vragen te stellen. Zo kent de Delegiertenversammlung binnen het verband ZPF specifiek het Anfragerecht, de afgevaardigden hebben specifiek het recht om vragen te stellen over bepaalde zaken die binnen de bevoegdheid van het verband vallen.

Bij de verantwoording gaat het aan de ene kant om de relatie van de regionale volksvertegenwoordiging en het regionale dagelijks bestuur tot de gemeenteraden. Aan de andere kant gaat het om de relatie van het regionale dagelijks bestuur tot het regionale algemeen bestuur. Wat betreft het verstrekken van inlichtingen betreft het inlichtingen op vooraf gestelde zaken.

Tabel 10. Vergelijking controle en verantwoording

	<i>Formeel</i>	<i>Nederland</i>	<i>Zwitserland (kanton Zürich)</i>
<i>Criterium</i>	1 Controle door gemeenten op het samenwerkingsverband	- Invloed via afgevaardigde(n)	<u>Gemeinderäte der Verbandsgemeinden:</u> - Controleert de jaarrekening op verzoek van de Sicherheitskommission (SUF)
	2 Controle door het algemeen bestuur op het dagelijks bestuur	- Benoeming accountant - Vaststellen jaarrekening - Vragenrecht - Recht van interpellatie - Recht van enquête - Regelstelling omtrent financiële controle	<u>Delegiertenversammlung:</u> - Houdt toezicht op de Verbandsverwaltung (ZPF) - Supervisie over het samenwerkingsverband (PZU & SZW)
	3 Verantwoording door het samenwerkingsverband naar de gemeenten	- Verstrekken inlichtingen - Verantwoording afleggen (algemeen bestuur)	- Controleert het jaarverslag van de Vorstand (ZPF)
	4 Verantwoording door het dagelijks bestuur aan het algemeen bestuur	- Verstrekken inlichtingen - Verantwoording afleggen - Ontslag/motie door regionale volksvertegenwoordiging	- Controleert de jaarrekening van het samenwerkingsverband (ZPF, PZU & SZW) <u>Vorstand:</u> - Bericht de Delegiertenversammlung middels een jaarverslag over de werkzaamheden (ZPF, PZU) - Legt de verdeelsleutel voor bijzondere uitgaven vast (ZPF) <u>Sicherheitskommission:</u> - Toezicht op de gezamenlijke activiteiten (SZW) - Controle en toepassing van de jaarrekeningen (SUF)

				<u>Fachkommission für den öffentlichen Verkehr (PZU):</u> - Neemt opgedragen taken in eigen verantwoordelijkheid - Raadplegen van vakexperts - Doet bij overschrijding van de financiële bevoegdheid de Vorstand een verzoek <u>RPK:</u> - Bevoegdheid aan haar toegewezen taken te verwezenlijken middels voorschriften van de gemeentewet (ZPF) - Controleert alle verzoeken met financiële reikwijdte, in het bijzonder de jaarrekening (PZU, SZW & SUF) - Doet schriftelijk verslag en verzoek aan de Delegiertenversammlung (PZU & SZW)
--	--	--	--	--

Burgerparticipatie

Tot slot burgerparticipatie. Hier is een heel groot verschil tussen Nederland en Zwitserland waar te nemen. Binnen Nederland moet het als het ware nog opgebouwd worden waar het binnen Zwitserland een vanzelfsprekendheid is. Burgers kunnen over heel veel zaken vragen stellen en inlichtingen vragen als het gaat om de besluitvorming binnen de samenwerkingsverbanden. Zo beschikken burgers in Zwitserland over het Anfragerecht dat hen in staat stelt verzoeken in te dienen. Wanneer genoeg burgers hun stem laten gelden, moet hier gehoor aangegeven worden. Zo'n uitgebreide mogelijkheid tot vragen stellen en het vragen van inlichtingen is er niet binnen de Nederlandse samenwerkingsverbanden.

Tabel 11. Vergelijking Burgerparticipatie

	<i>Formeel</i>	<i>Nederland</i>	<i>Zwitserland (kanton Zürich)</i>
<i>Criterium</i>	Infomeren	- Website - Via krant (RT)	- Anfragerecht
	Raadplegen	- Informatie avonden - Openbare vergaderingen - Enquête (bv. Openbaar vervoer)	
	Adviseren	- Informatie avonden - Openbare vergaderingen	
	Coproduceren	- Informatie avonden - Openbare vergaderingen	
	(Mee)beslissen	- Nooit	
	Bezwaar en beroep	- Dit is mogelijk	- Fakultatives Referendum - Initiative - Dit is mogelijk

Terugkomend op Traag (1993) kan concluderend worden gesteld dat men in Nederland met name handelt op basis van verlengd lokaal bestuur en dat binnen Zwitserland (kanton Zürich) er sprake is van een mengvorm, er is sprake van verlengd lokaal bestuur maar ook democratie. Het verschil zit hem in het feit dat het accent in Nederland ligt op indirect en in Zwitserland ligt het accent naast indirect ook op direct.

Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk volgen de conclusies en aanbevelingen naar aanleiding van de analyses van beide landen, Nederland en Zwitserland (kanton Zürich), en de vergelijking tussen beide landen. Per onderdeel (Samenstelling, Sturing, Controle, Verantwoording en Burgerparticipatie) volgt een conclusie en zal waar mogelijk en indien nodig op basis van de analyse van Zwitserland een aanbeveling worden gedaan voor Nederland. Daarnaast volgt een conclusie wat betreft de gebruikte onderzoeksmethoden die gebruikt zijn voor dit onderzoek.

Samenstelling

Als het gaat om het democratisch gehalte van de samenstelling van de bestuursorganen van de intergemeentelijke samenwerkingsorganen is duidelijk geworden dat het hier binnen Nederland in enige mate aan schort. Maar vanuit de analyse van Zwitserland valt hiervoor geen aanbeveling te geven gezien het feit Zwitserland op dit punt vele gelijkenissen trekt met Nederland.

Sturing, controle en verantwoording

Het democratisch gehalte van de accountability van de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden blijkt uit de analyse binnen Zwitserland wel hoger te zijn dan binnen Nederland. Beide landen laten zien dat er wordt gestuurd door, gecontroleerd door en verantwoord wordt aan en door gekozen vertegenwoordigers, maar binnen Zwitserland is dit op sommige punten net wat beter doorgevoerd dan in Nederland.

Aanbeveling 1: Naast vertegenwoordiger gemeenteraad een andere vertegenwoordiger, bv. een burger (directe sturing).

Door naast een vertegenwoordiger van de gemeenteraad ook een burger als vertegenwoordiger op te nemen heeft de burger rechtstreeks(er) invloed op de besluitvorming, kan hij/zij op directe wijze inhoudelijk richting geven aan de besluitvorming. Door deze directere vorm van sturing wordt het democratisch gehalte verhoogt doordat er sprake is van meer democratie doordat burgers zoals hiervoor genoemd rechtstreeks invloed kunnen uitoefenen.

Aanbeveling 2: Op regionaal niveau RPK

Binnen Nederland vindt controle plaats via invloed van de afgevaardigden. Maar of dit ook daadwerkelijk gebeurt, is niet altijd zeker. Misschien kan het instellen van een orgaan als de RPK, dat binnen Zwitserland een ondersteunende rol heeft als het gaat om controle, bijdragen aan het verhogen van het democratisch gehalte. Door op regionaal niveau een RPK in te voeren kan deze de afgevaardigden ondersteunen in de controle van het samenwerkingsverband.

Aanbeveling 3: Gemeenteraden zelf laten controleren

Door gemeenteraden zichzelf te laten controleren zorg je ervoor dat afgevaardigden zich gedwongen bezig houden met de controle van het samenwerkingsverband. Dit vergemakkelijkt de controle omdat zij verplicht zijn elkaar te controleren. Zo controleren binnen het verband SUF de gemeenteraden op verzoek van de Sicherheitskommission de jaarrekening.

Burgerparticipatie

Doordat burgers kunnen participeren, wordt het democratisch gehalte verhoogt. Binnen Nederland is er formeel nauwelijks iets geregeld als het gaat om burgerparticipatie anders dan in Zwitserland. Binnen Zwitserland is er formeel veel geregeld voor burgers om te participeren in de besluitvorming. Belangrijk is dat burgers de mogelijkheid hebben om, om inlichtingen te vragen en dat zij vragen kunnen stellen. Dit draagt bij aan het verhogen van het democratisch gehalte van intergemeentelijke samenwerkingsverbanden.

Aanbeveling 4: Het instellen van een 'Anfragerecht' voor burgers. Dit houdt in dat burgers inlichtingen krijgen en dat zij de mogelijkheid hebben tot het stellen van vragen.

Het formeel instellen van zo'n 'Anfragerecht' zorgt er voor dat burgers nauwer betrokken kunnen worden bij de besluitvorming en dat zij op deze manier inhoudelijk richting kunnen geven aan de besluitvorming. Niet ieder onderwerp is altijd even geschikt om burgers te laten participeren in de besluitvorming, maar een onderwerp dat hen rechtstreeks treft zoals bijvoorbeeld ruimtelijke ordening is dat zeker wel. Dat burgers invloed hebben op de uitkomst aangaande hun leefomgeving is voor alle partijen bevorderlijk.

Onderzoek

Doordat alleen gebruik gemaakt is van de beschikbare regelingen kan niet overal een compleet beeld van worden weergegeven. Door tijdgebrek is er voor gekozen het praktijk gedeelte binnen dit onderzoek achterwege te laten. Voor een vervolg zou dit wel meegenomen kunnen worden, de praktijkervaring kan op sommige punten meer duidelijkheid verschaffen.

Referenties

- Arnstein, S. R. (1969). *A Ladder of Citizen Participation*. *American Institute of Planners*, 35 (4), 216-224.
- Baas, M. (2014). Democratie in Intergemeentelijke Samenwerkingsverbanden. Een vergelijkend onderzoek tussen Nederland en Nordrhein-Westfalen.
- Dahl, R.A. (1956) *A preface to democratic theory*: University of Chicago Press.
- Holmen, A. K. T. (2011). *Governance Networks in City-regions: In the Spirit of Democratic Accountability?* *Public Policy and Administration*, 26(4), 399-418. doi: 10.1177/0952076710375773
- Plasterk, R.A.H. (2013). Kamerbrief over decentralisaties in het sociaal domein. Retrieved from <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gemeenten/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2013/10/18/kamerbrief-over-decentralisaties-in-het-sociaal-domein.pdf>.
- Plasterk, R. H. A. (2013a). Beeld ontwikkeling, ondersteuning en monitoring decentralisaties. Retrieved from <http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2013/10/18/kamerbrief-overdecentralisaties-in-het-sociaal-domein/kamerbrief-over-decentralisaties-in-het-sociaal-domein.pdf>.
- Plasterk, R. H. A. (2013b). Kamerbrief over decentralisaties in het sociaal domein. Retrieved from <http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2013/10/18/kamerbrief-overdecentralisaties-in-het-sociaal-domein/kamerbrief-over-decentralisaties-in-het-sociaal-domein.pdf>.
- Plasterk, R.A.H.(2014). Kamerbrief over voortgang decentralisaties in het sociaal domein. Retrieved from <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2014/11/04/kamerbrief-over-voortgang-decentralisaties-in-het-sociaal-domein.pdf>.
- Ruiter, D.W.P., Holleman, A., Jue, R.J. (1979) *Gemeentelijke samenwerkingslichamen*, Enschede
- Smith, S. R., & Ingram, H. (2002). *Policy Tools and Democracy*. In L. M. Salamon (Ed.), *The Tools of Government: A Guide to the New Governance*. Oxford: Oxford University Press.
- Sørensen, E., & Torfing, J. (2005). *The democratic anchorage of governance networks*. *Scandinavian Political Studies*, 28(3), 195-218.
- Traag, J. M. E. (1993). *Intergemeentelijke samenwerking: een democratie of verlengd lokaal bestuur*: Universiteit Twente, Faculteit der Bestuurskunde.
- Wessels, J. (2015). Democratische Verankering van Intergemeentelijke Samenwerkingsverbanden. Een vergelijkend onderzoek tussen Nederland en Vlaanderen (België).

Regelingen

Nederland

- Samenwerkingsregeling Regio Achterhoek (RA)
- Regeling Regio Rivierenland (RR)
- Regeling Regio Twente (RT)
- Gemeenschappelijke regeling Bestuur Regio Utrecht (RU)

Zwitserland

- Zürcher Planungsgruppe Furttal Verbandsstatuten (ZPF)
- Planungsgruppe Zürcher Unterland Zweckverbandstatuten (PZU)
- Sicherheits-Zweckverband Weinland Zweckverbands-Statuten (SZW)
- Sicherheitszweckverband Unteres Furttal Zweckverbandsstatuten (SUF)